Мы бідны, ук з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ✸ РІК XIX, Нр 6 (99) ЛИСТОПАД – ГРУДЕН 2007 ✸ КРЕНИЦЯ – ЛЬГНИЦЯ

Вінчую Вам, ґаздо,
з святыма святами,
з женом і діточками,
жебы Бог Вам дал діждати
новых святок щесливійшых,
богатшых і розкошнійшых!
Дай же Вам, Боже, щестя – здорова,
щестя – здоровя, велькой радости,
збільшыня роду і маєтности!

Дай же Вам, Боже,
добрі ґаздувати,
од діти щестя ся дочекати,
все веселити свою родину,
завсе славити нашу Лемковину!

ВАСИЛЬ ХОМИК

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом І шанувати Тя будут Люде

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

(...) По правіках-віках тріс моноліт надвоє, тріс, як серце тріскат, а Лемковина стала ся польом – нибы з Діянь Апостольскых – Акельдама. Ждыня не пішла за кличом прадіднім, за поломеньом якій взял ся од іскры скресаной єй Сыном. Мож сьміло речы, же не зза максимы подля котрой *не будеш пророком во власній вітчызні*, але акуратні зза сьвіта, якій ближнім был лем территорияльні. Та стало ся!

Петро Трохановскій, *Остатня з Доріг*, стор. 6

(...) Містычна атмосфера, мозайка запрезентуваных форм музычных, добрий рівен, прекрасні приготуваны выконавці – іхнє заанґажуваня, тото вшытко вплынуло на неповторніст того спітканя. Спітканя, з якого линуло пересланя, же лемківска культура, така сіяюча, без аґресиі, приятельско і мило емануюча свойом красом, є силом, што діє, а іщы може быти інспірацийом так для лемківского, як і польского суспільства.

Юлія Дошна, *Серенчливий Ювілей Серенчы*, стор. 9

(...) А діточкы хтят ся вчыти по свойому, хтят знати вшытко по порадку – як то з нами, Лемками, было од початків нашой історіі. Хтят быти Лемками, хтят быти собом. З той тіж причыны, на базі выникаючых проблемів была орґанізувана екскурсия по Лемковині 36-особовой ґрупы діти ліґницкого середовиска в обрубі імпрез орґанізуваных през Ансамбль Пісні і Танця „Кычера".

Лука Сук, *Екскурсия по Лемковині* – стор. 12

(...) Памятам як при котрисій Велиі (...), оповідал о своім приятелю з недалекого іщы товды дітинства, гын в рідній Білцареві, дітинства, котре ся такой гын – як сокыром одтял – урвало, бо ту уж одраз треба было быти дорослым, оповідал, як йому оповідал о тамтышній, вчерашній лем Велиі приятель, як повтарял: *сеселиця гладко*... Пак уж заєдно, кєд сіло ся до Святой Вечері, кєд Анна, сестра, што за Маму муселa быти, подала кєселицю, не обышло ся без повторіня вельома устами: „сеселиця гладко..."

Мурянка, *...А рокы течут як вода*, стор. 18

„Што зя диво? Што за ніч чародійна, же розпечене угля не пече? Піду і буду виділ, хто тот старец, попозерам, што він буде робил з тыма угликами" — подумал пастух.

Старец пішол. Овечкы будили ся, підносили свої кучерявы головы і схыляли іх перед старцьом.

о. Стефан Венґринович, *Дивна ніч* (легенда) – стор. 19

На передній стороні окладинкы: *Ідут Святы Святка.*
Фото: Петро Басалыґа

На задній стороні окладинкы: *„Сонце сходит і заходит".*
Фото: Андрий Малецкій / Андрий Трохановскій

Новины, не новины – не лем з Лемковины

♦ 1 вересня в Шымбарку на... Кашубії закінчыли ся 4-дньовы варштаты молодежы народных меншын, орґанізуваны за проєктом „Камелеон" через Студентскій Клюб „Поморанія". Участ взяли і післанці Стоваришыня Лемківской Молодіжной „Чуга", члена Сьвітового Форум Русиньской Молодежы.

♦ 1-2 вересня в Осередку Православной Культуры „Елпіс" в Ґорлицях проведено популярно-наукову конференцию на тему: *Наступства Акциі „Вісла" в матеріальній і духовій культурі Лемків.* На закінчыня Театр Руской Бурсы „Терка" дал премєру інсценізациі Петра Мурянкы *Сонце сходит і заходит.*

♦ 2 вересня в Снині одбыл ся XXI Фолькльорний Фестіваль *Під Сниньскым Каменьом.* Выступили русиньскы і словацкы ансамблі зо Снинщыны.

♦ 5-6 вересня – почынаючы од Ждыні, через Ґладышів, кінчаючы на Ґорлицях – совершено великє торжество Перенесіня Мощи Священномученика Максима. Участ взяли такой вшыткы єрархы Православной Церкви в Польщы, ай зо Словациі, численне духовенство і вірны з обох стран Бескіда, нашой діаспоры а тіж з Білосточчыны.

♦ 13 вересня одбыла ся премєра спектаклю „Лемко", граного через артистів Театру Моджеєвской в Ліґници, за сценарийом Роберта Урбаньского, в режисериі Яцка Ґломба. Было то – як твердят очывидці – чуже, але людскє виджыня нашого сьвіта.

♦ 13-16 вересня одбыл ся в Педаґоґічній Академіі в Кракові III Медженародний Конґрес Русиньского Языка, на якій зышли ся науковці-славісты, писменникы, журналісты, редакторы, выдавці, тіж учытелі рідного языка з вельох країв сьвіта. При нагоді Конґресу одкрыто в Ягайлоньскій Бібліотеці велику выставу русиньскоязычных публикаций, якы появили ся по 1989 році.

♦ 19 вересня в селах Бодружаль і Ладомірова была на інспекциі представителька UNESCO, Фінка Маія Каірамо, понеже тамтышні церкви ждут на вписаня іх на Листу Сьвітового Дідицтва. Припомнийме: нашы церкви в Поворознику, Рыхвалді, Квятони тіж ждут, наразі скуточні выпереджуваны через косьцюлкі.

♦ 20 вересня Музей Сучасной Штукы в Меджелабірцях (з великом експозицийом прац Енді Воргола) одвиділ прожываючий в Америці 82-літній Іван Вархола – старший брат короля поп-арту.

♦ 20 вересня Товариство Карпато-Русинів в Америці орґанізувало в Монроувіль Русиньску Ватру. Молитвенным введіньом до ней є Служба Божа по церковнославяньскы. А пак музыка, сьпів, танец і – очывидні – незаступлены пероґы і галушкы.

♦ 23 вересня закінчыл ся орґанізуваний в Ґданьску, Сопоті і Ґдыни медженародний фестиваль фотоґрафіі *Границі і іх перекрочуваня.* Експонувано м.ін. выставу *Руснакы* зо Шаришской Ґалереі в Пряшові.

♦ 29-30 вересня в Креници одбыли ся наступны варштаты танця (попередні – сьпіву і танця – в серпни в Ґорлицях), орґанізуваны через Стоваришыня Русиньской Молодежы „Чуга".

♦ 6 жолтня в Смеречным на Дуклянщыні посвячено пропамятну капличку, поставлену стараньом Фундациі Спомаганя Лемківской Меншыны „Рутеніка". То другій памятник фундуваний за проєктом *Шляхом несістнуючых лемківскых сел.*

♦ 6 жолтня Руска Бурса в Ґорлицях орґанізувала символічне розпочатя шкільного рока. Участ взяли діти і молодіж основных, ґімназияльных і середніх шкіл, што вчат ся лемківского языка, а тіж дост численны гості.

♦ 7 жолтня в селі Чернина на Свидниччыні Русиньска Оброда і місцевий сельскій актыв орґанізували фолькльорний фестіваль *Пісні нашых предків.* В богатым проґрамі выступил м.ін. знаний нам в Польщы ансамбль „Маковиця".

♦ 13-14 жолтня в Ґладышові та Ґорлицях Стоваришыня Лемків і Стоваришыня Руска Бурса в Ґорлицях орґанізували дакус ювілейну – XV Лемківску Творчу Осін. Представили ся творці зо Словациі, Украіны і Польщы. Выступил (в Ґладышові) Театр Руской Бурсы „Терка" а тіж (в Ґорлицях) ансамбль „Дуляровы Братя".

♦ 20 жолтня в Ліґници місцевий кружок Стоваришыня Лемків і Православна Парафія орґанізували Ден Памяти о. Димитрия Хыляка. На урочыстіст зложыло ся богослужыня, популярно-наукове симпозіум і артистычний проґрам.

♦ 20 жолтня Кружок Стоваришыня Лемків в Лісци орґанізувал III Хвилю з Лемківском / Русиньском Культуром. Выступили ансамблі: „Ластівочка", „Кычера", „Смерек", Юлія Дошна, місцевы діти і гармошкаре з Украіны.

♦ 28 жолтня в Ґорлицях торжественно сьвяткувал 10-літя істнуваня Лемківскій Фольковий Ансамбль „Серенча". Выступими украсили сьвято братні ансамблі та індивідуальны выконавці.

Kości kapłana Maksyma

(...) Wszystko odbyło się po cichu. Nie po kryjomu, ale jednak pod osłoną nocy.

I mgły, która wtedy szczelnie okleiła domy w Zdyni. Ale tak właśnie miało być, jakby sprawił to palec Boży albo sam Maksym Gorlicki.

– Wykopywanie relikwii powinno być nacechowane modlitwą, nie jest to akt dla gapiów, ludzi przypadkowych. I zależało nam, żeby wszystko sprawnie poszło – tłumaczy ks. Roman Dubec, proboszcz parafii prawosławnej św. Trójcy w Gorlicach.

Było niesamowicie. Ciepła sierpniowa noc, kilka tygodni temu, godzina czwarta nad ranem. Bardzo cicho dokoła...

Szesnastu duchownych z całej diecezji, wśród nich mnisi, otoczyło grób na wiejskim cmentarzu. Takie rzeczy mogą robić tylko kapłani.

– To było doświadczenie z punktu widzenia duchownego bardzo ciekawe dla każdego z nas. Nie często wykopuje się świętych. Na Łemkowszczyźnie to pierwszy raz – przyznaje ks. Roman.

Nieustanna modlitwa, czytanie Ewangelii, molebien, czyli modlitwa do świętego. Żeby nie zaburzać harmonii, część kapłanów modliła się, a część pracowała. I tak na zmianę. (...)

Kiedy wzeszło słońce i mgła już znikała, szczątki świętego Maksyma były złożone w pobliskiej świątyni...

Są tam teraz i stąd zostaną wkrótce przeniesione do Gorlic. (...) (Piotr Subik, *Dziennik Polski / Wolna Sobota*, 1-2 września 2007)

Był to obszerny materiał, któremu poświęcono całe dwie strony rozkładówki *Wolnej Soboty* – dodatku do *Dziennika*. Trudno było wybrać sensownie skrót dla naszej gazety. Zdecydowałem się więc na ten jeden liryczny wątek. Zresztą pisano o tym wiele –

Święta wędrówka

Cialo Maksyma Sandowicza, męczennika rozstrzelanego 6 września 1914 roku na dziedzińcu gorlickiego więzienia, spoczywające dotąd na cmentarzu w Zdyni spocznie w Gorlicach.(...)

O przeniesieniu świętych szczątków do gorlickiej świątyni zadecydował podczas zimowej konferencji Święty Sobór Biskupów Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego.(...)

Uroczystości związane z przeniesieniem relikwi św. Maksyma Sandowicza do cerkwi pod wezwaniem św. Trójcy w Gorlicach rozpoczną się dzisiaj.

Pątnicy zgromadzeni w zdyńskiej świątyni wezmą udział w liturgii świętej, która rozpocznie się o godz. 10. po odprawionym nabożeństwie, procesja z relikwiami przejdzie do Gładyszowa. Tam o godz. 13 w cerkwi św. Jana Chrzciciela odprawione zostanie uroczyste nabożeństwo dziękczynne ku czci świętego.

Z Gładyszowa, o godz. 15.30 relikwie zostaną przewiezione do Gorlic. Uroczyste przywitanie świętych szczątków, którym na spotkanie wyjdzie procesja, nastąpi na przedmieściach miasta, obok szpitala.

– W nabożeństwie uczestniczyć będą metropolita Sawa, zwierzchnik Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, ksiądz arcybiskup Adam, ordynariusz diecezji przemysko-nowosądeckiej, arcybiskup Jan ze Słowacji i hierarchowie kościoła prawosławnego w Polsce – wymienia ks. Roman Dubec. (Halina Gajda, *Gazeta Krakowska/Gorlice*, 5 września 2007)

Całe góry płakały za świętym Maksymem

– To wydarzenie ważne nie tylko dla nas Łemków, ale dla wszystkich prawosławnych – mówili wierni, którzy w środę i wczoraj uczestniczyli w uroczystościach przenosin relikwi św. Maksyma ze Zdyni do Gorlic.(...)

Prawosławni, wśród nich również potomkowie wysiedlonych Łemków, musieli pokonać nawet kilkaset kilometrów. Przybyli z ziem zachodnich, ze Szczecina, Białegostoku i Siemiatycz. Przybyli także z sąsiednich parafii oraz z Nowego Sącza, Krynicy i ze Słowacji. Byli duchowni nie tylko z diecezji przemysko-nowosądeckiej, ale również z pozostałych: warszawsko-bielskiej, białostocko-gdańskiej, lubelsko-chełmskiej, wrocławsko-szczecińskiej oraz łódzko-poznańskiej. Z Warszawy przyjechała wnuczka św. Maksyma, Wiera Sandowicz-Bąkowska, obecnie prezes Fundacji Wspierania Mniejszości Łemkowskiej „Rutenika".(...)

Do św. Maksyma wierni będą modlili się teraz w cerkwi pw. św. Trójcy w Gorlicach, która na początku lat 90. ub. wieku, zresztą według projektu nieżyjącego już Michała Sandowicza, również wnuka św. Maksyma, wybudowano jako pomnik jego męczeństwa.(...)

Deszcz, który podczas uroczystości zmoczył wszystko: wieże cerkwi, przydrożne i cmentarne krzyże, chorągwie, księży, wiernych, niesioną przez nich ikonę, nie zdziwił tylko Olgi Telepowej, mieszkanki Zdyni. Tej, która od lat na grób kapłana nosiła kwiaty ze swego ogródka.

Łemkini mówi: – To całe góry płaczą za św. Maksymem. I nie ma się im co dziwić. (SUB, *Dziennik Polski / Nowosądecki*, 7.09.2007)

W poszukiwaniu kanonu

Wybitni slawiści z kilkunastu krajów wezmą udział w III Międzynarodowym Kongresie Języka Rusińskiego, który dziś rozpoczyna się w Akademii Pedagogicznej w Krakowie. W programie m.in. powołanie rady do unifikacji rusińskich norm językowych.

IRENEUSZ DAŃKO: W ostatnich latach widać wyraźny wzrost zainteresowania Łemkami (Rusinami) i ich kulturą w Polsce. Czy można mówić również o odrodzeniu języka łemkowskiego (rusińskiego)?

Dr HELENA DUĆ-FAJFER, Akademia Pedagogiczna w Krakowie: Zdecydowanie tak. Obecnie w szkołach uczy się rusińskiego około 300 uczniów. Nasza uczelnia jako pierwsza w kraju wprowadziła ten język do programu studiów. Mamy kilkunastu studentów. Co ciekawe, większość jest pochodzenia polskiego, a nie łemkowskiego.

– Podczas kongresu otwarto wystawę rusińskich wydawnictw po 1989 r. Jak dużo powstaje współcześnie literatury w tym języku?

– Od 1989 r. ukazalo się na całym świecie ok. 500 tytułów w języku rusińskim. W Polsce mamy kilka stałych periodyków i ok. 50 pojedynczych wydawnictw. Powstaje literatura piękna, dokumentalna, naukowa i religijna. Najważniejsze pozycje to z pewnością „Gramatyka

języka łemkowskiego" Henryka Fontańskiego i Mirosławy Chomiak, „Elementarz" Piotra Trochanowskiego, słowniki łemkowsko-polski i polsko-łemkowski (Jarosława Horoszczaka – red. „B") oraz antologie literatury dziecięcej i powysiedleńczej. Z czasopism warto wymienić m.in. dwumiesięcznik „Besida".

– Wiele osób mówi po łemkowsku?

– Trudno powiedzieć. Statystyki są często zawyżone lub zaniżone. Na przykład na Słowacji w ostatnim spisie ok. 50 tys. mieszkańców zadeklarowało język rusiński jako ojczysty, a w Polsce zaledwie 5,9 tys. Jedna i druga liczba budzi moje wątpliwości, podobnie zresztą jak informacja, jakoby na ukraińskiej Rusi Podkarpackiej mówiło po rusińsku aż 700 tys. mieszkańców.

– Część językoznawców i samych Łemków uważa język rusiński jedynie za dialekt języka ukraińskiego. Kongres rozstrzygnie te kwestię?

– Nie sądzę. Według mnie nie ma tu żadnego sporu. Ktoś, kto przyjmuje świadomość narodową ukraińską, jest Ukraińcem. To jego sprawa, czy ojczystą mowę uważa tylko za dialekt, a nie za pełnowartościowy język.

– Jako językoznawca nie ma Pani wątpliwości co do narodowego statusu języka rusińskiego?

– To nie nauka decyduje, czy jakiś język jest narodowy, lecz ludzie którzy go używają. Gdybym chciała wykazać, że rusiński jest gwarą, to mogłabym skupić się na takich cechach, które o tym świadczą. Odwrotnie również.

– Można mówić o literackim języku rusińskim, skoro nie ma jednej obowiązującej wersji?

– Oczywiście. Skoro piszemy w tym języku, to jest to język literacki. Teksty po łemkowsku regularnie ukazują się od 1911 r.

– Jest szansa na stworzenie językowego kanonu dla wszystkich Rusinów?

– Podczas kongresu powołamy ponownie radę, która podejmie się unifikacji rusińskich norm regionalnych z krajów, gdzie mieszka nasza społeczność. Różnice są znaczne, jak w przypadku wszystkich języków mniejszościowych. To utrudnia opracowanie jednego kanonu. Rusiński nie ma takiego zaplecza instytucjonalnego jak dominujące języki. Naturalnie przyjmuje więc lokalne wpływy. Pierwsze kroki w kierunku unifikacji zostały jednak zrobione. Powstał m.in. rusiński przekład angielskiej książki „Naród znikąd". Zaproponowana w nim wspólna wersja językowa nie jest dla mnie w pełni satysfakcjonująca, ale stanowi dobry punkt wyjścia do dyskusji. (Rozmawiał Ireneusz Dańko, *Gazeta Wyborcza*. Kraków, 14 września 2007)

Kapliczka wskrzesiła Smereczne

Księża prawosławni i duchowny greckokatolicki wraz z Łemkami modlili się w sobotę przy drewnianej kapliczce, którą – z inicjatywy Fundacji Wspierania Mniejszości Łemkowskiej „Rutenika" z Warszawy – ustawiono i poświęcono w dolinie nieistniejącej wsi Smereczne (Beskid Dukielski).

– Niech budzi refleksję u tych, którzy przeżyli wysiedlenia i przypomina tragiczną historię Łemków tym, którzy znają ją tylko z opowieści – mówił prawosławny dziekan sanocki ks. Julian Felenczak, z którym krótkie nabożeństwo odprawili księża z Komańczy: prawosławny ks. Marek Gocko oraz greckokatolicki ks. Bogdan Kiszko. (...)

To z (...) inicjatywy (Wiery Sandowicz-Bąkowskiej – red „B"), w ramach projektu „Szlakiem nieistniejących wsi łemkowskich" (finasowanego przez MSWiA), ustawiane są kapliczki, które mają być nie tylko jedyną pamiątką po dawnych wioskach, ale również hołdem dla wysiedlonych.(...)

Na sobotnią uroczystość przyjechały byłe mieszkanki Smereczne-go, które musiały uciekać stąd przed frontem. Maria Gocz (z domu Buriak) z Zyndranowej, Maria Kotys (z d. Chudyk) z Krosna oraz Anna Śmietana (z d. Kucyrka) z Lubina koło Legnicy, ze łzami w oczach i łamiącymi się głosami wspominały zapamiętaną oczami dziecka wieś. Poświęcenie kapliczki było dla nich ważnym wydarzeniem.(...) – Nie do opowiedzenia, co czuje w sercu. Bardzo mi szkoda, że moi rodzice nie dożyli tej chwili. Bardzo pragnęli, żeby nie zapomniano o Smerecznem – mówi Maria Kotys.

– To była zapomniana wieś: żadnego drogowskazu, nawet na mapach zaczęto ją pomijać. Teraz każdy przechodzień, turysta będzie wiedział, że kiedyś tętniła życiem – dodała Maria Gocz. Wzruszenia nie ukrywał również jej mąż, Teodor Gocz, twórca i opiekun Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej: – Ja, Łemko z dziada pradziada, spod Beskidu, chylę czapkę przed tą inicjatywą... (...) (SUB, *Dziennik Polski / Podkarpacie*, 8 października 2007)

Po mojemu, lepiej byłoby pochylić głowę, a czapkę zdjąć. Ale mniejsza o szczegóły. Inicjatywa w ocenie bezpośrednio zainteresowanych, emocjonalnie związanych, jak widać, trafiona. Chociaż z boku, mniej zroszonym okiem – nie brak głosów krytycznych co do realizacji projektu (a też samego sposobu) który miałby – no właśnie, co miałby? – ukoić ból, czy NAWET zadośćuczynić, wspaniałomyślno-ministerialnie, krzywdom wyrządzonym poprzez Akcję? Nietrwałe, drewniane kapliczki po dwudziestu latach padną, ale zadośćuczynienie zaświadczyć zdążą. Czy o to chodzi?

Stąpasz po śladach świętych

(...) Któż zdaje sobie sprawę, że Tropie, wrota ojczyzny Lachów z kościółkiem na wysokiej skale przeglądającym się w tafli Jeziora Czchowskiego to obok Gniezna, kolebka polskiego chrześcijaństwa? Przenikało tutaj z Nitry, gdzie u schyłku IX wieku biskupem był św. Metody. W Tropiu spędzlili większość swojego życia i mieli tu swoje pustelnie święci Świerad i Benedykt. Tutaj do dziś znajdują się relikwie pierwszych polskich świętych.

Św. Świerad urodził się pod koniec X wieku w okolicach Zakliczyna. (...) Św. Świerad zmarł w Nitrze. Stamtąd też pochodzą jego relikwie. (...) Kościół w Tropiu posiada też bezcenną relikwię Krzyża Chrystusowego z tego drzewa, które odnalazła w Jerozolimie matka cesarza Konstantyna Wielkiego – św. Helena. (...) (Rafał Kamieński, *Gazeta Krakowska*, 26.X.2007)

Jaka szkoda, że Autor w swoim obszernym, na całą stronę, artykule nie sięgnął do prac badacza problemu – Urszuli Janickiej-Krzywdy. Powiedziałby szerszemu gronu, że chrześcijaństwo Św. Świerada (właściwie – Wszerada) było wschodnim chrześcijaństwem. ...Z drugiej strony – jakże miło, że Autor pośród pocztu świętych Sądecczyzny nie zapomnial o Św. Męczenniku Maksymie.

Komentarze: pt

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ - текст
ПЕТРО БАСАЛЫҐА - знимкы

Остатня з Доріг

...А слезы дощу, великы як горох, падали на Його лице ⇨

Мало ся ґу кінцьови XIX столітя, коли тым акуратні бардиівскым трактом выбрал ся Він зо Ждыні до сьвіта. Вертал пак том дорогом не раз як ученик, ґімназияліста – з Ґорлиц, з Ясла, зо сандецкой Руской Бурсы. Тота дорога вывела Го до сьвіта заправды далекого, аж поза границі цисарьовой Австриі, жебы по роках зас привести ґу няньови, ґу мамі, до села рідного, до Лемковины. Том дорогом гнали Го жандармы – як ся ім ачий виділо – на „остатню дорогу". І кєд бы брати до увагы сесе ту земне бываня, так і заправды было. Не вернул ся уж ту о своїй силі, о своїм дыханю. Привюз Го няньо, жак ждыньскій Тимофій Сандович, привюз фуром по осмох роках „спочываня", скорботного поневірства в ґорлицкій прицмынтірній фосі. І кєд спочыл в прадідній земли, виділо ся, же была то заправды остатня Його дорога, хоц місце, бодай і рідне, дочыста щесливым ся не являло.

Час был товды, оного 1922-го рока, чудний. Час цілком сьвіжий по несполненых надіях 1918-20 років, час лічыня душ і все іщы невыгоєной по воєнній стихіі земличкы, яка хлібом насущным кормила Руснака. Нияк было, не было силы тілко што зламаному народови двигати горі душы, хоц преці заєдно ґоріли

⇦ Остатні хвилі в ждыньскій церкви, де од маленька прекрасным голосом славил Господа.

они. Треба было іщы штырьох – пятьох років, жебы ся душы зас отворили до сьвіта, жебы годни были выповісти залежане, повісти сьвіту – чого прагнут, на што ся надіют і скресана пред пятнядцетьома роками через Отця Максима іскра выбухла поломеньом. Заяла бы ся ціла Лемковина, котра все была монолітом в думаню, в виджыню свого сьвіта. Заяла бы ся, та заял ся тым монолітом ближній сьвіт, котрий ближнім был лем територіяльні. По правіках-віках тріс моноліт надвоє, тріс, як серце тріскат, а Лемковина стала ся польом – нибы з Діянь Апостольскых – Акельдама. Ждыня не пішла за кличом прадіднім, за поломеньом якій взял ся од іскры скресаной єй Сыном. Можсьміло речы, же на зза максимы подля котрой *не будеш пророком во власній вітчызні*, але акуратні зза сьвіта, якій ближнім был лем територіяльні. Та стало ся!

І сходили ся Руснакы на прославліня Отця Максима далечко од місця Його спочынку. Аж по часі, якій зас стал ся ексодусом для нас ВШЫТКЫХ, Ждыни пришло ся вразуміти, вернути ся ґу часови монолітy, коли то СВЯТІСТ была святістю для нас ВШЫТКЫХ.

Отец Максим, пак уж канонізуваний – од 1994 рока – Священномученик Максим пролежал в Ждыни 85 років. Тяжкых, але і добрых. І за час тот нихто не посьміл осквернити місця Його спочынку. І ачий мало ся чого хмарити небо, коли Го одтале заберано.

...Та в час Літургіі в горлицкій Святыны, як Його Памятник збудованій, в час процесиі з Його Мощами попри ній – яснином в небі вышло сонце. Вернул ся, ту до Ґорлиц. Ту, де вчынено Му молоду смерт, де – як ся злочынцям здавало – одобрано Му чест. Та, як видно – чести, кой она велика, одобрати ся не даст! ●

На тым цмынтери пролежал Священномученик Максим 85 років.

Так будує ся памят поколінь.

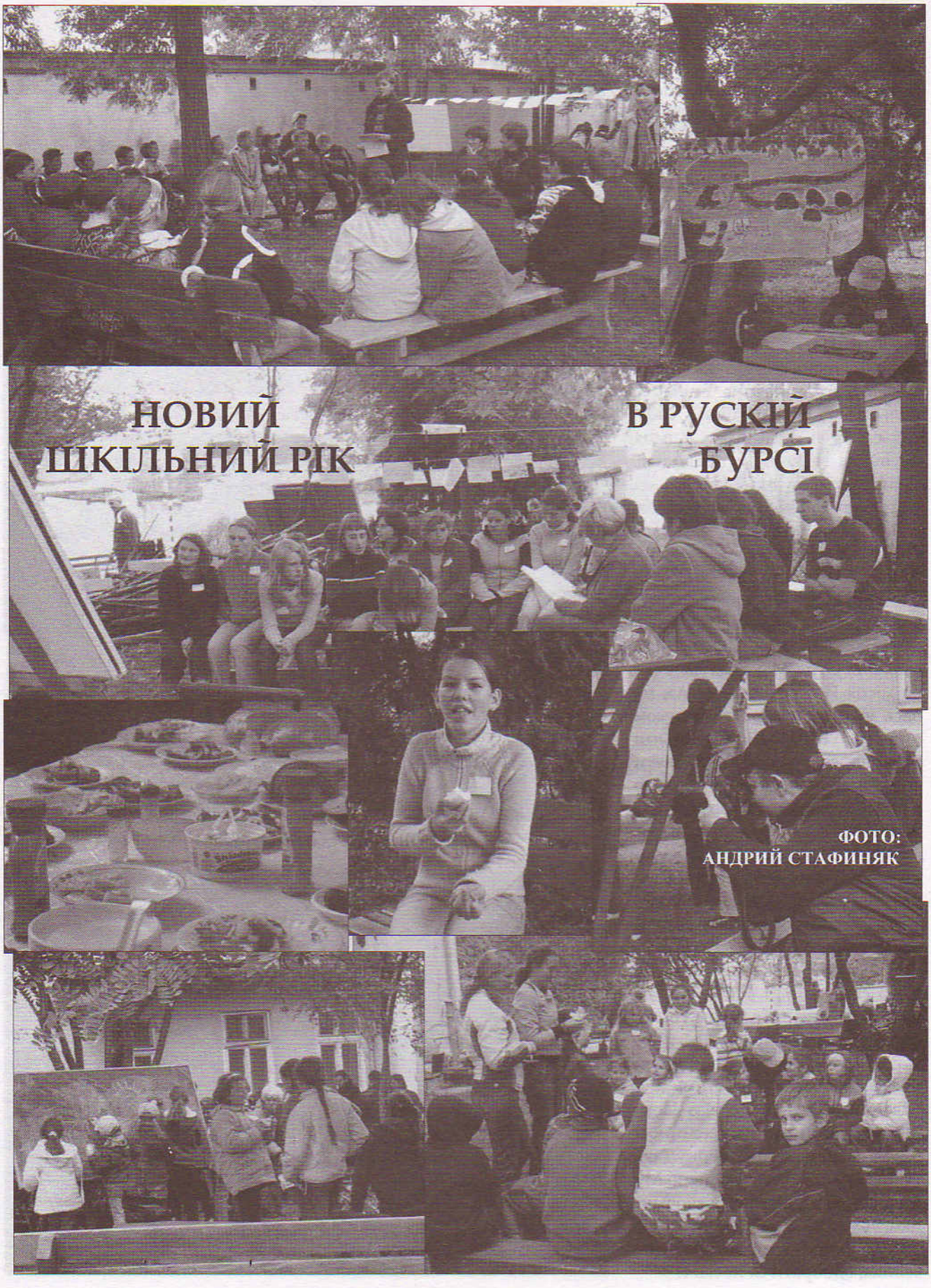

НОВИЙ ШКІЛЬНИЙ РІК В РУСКІЙ БУРСІ

ФОТО:
АНДРИЙ СТАФИНЯК

ЮЛІЯ ДОШНА

Серенчливий Ювілей Серенчы

Знимкы: ТОМА КВОКА

Тото, што ся діяло в Ґорлицкым Центрум Культуры в неділне пополудне 28 жолтня, на долго лишыт ся в памяти, та і в серцях тых, якы пришли, жебы святкувати десятліття Серенчы, найліпшой в Польщы лемківскої фольковой групы. А Серенча значыт щестя і ним ансамбль захотіл поділити ся з публіком – ріжном по роках і приналежности до культуры. Зачало ся традицийно – запалена сьвічка пред іконом, молитва *Отче наш*, бо до того звыкли Серенчане перед кождым своім ділом, ци выіздом. В навязаню тіж до традицийных джерел, поплыла пісня *Там на Лемковині* дарувана Юлійом Дошном.

Коли на сцені показали ся ведучы в особах о. Ґригорія Назара і Браяна Скота, зачало ся правдиве шов. Оплесками витано выкликуваных по черзі членів Серенчы, котры як ґаздове, але предовшыткым чудовы ювіляре, посідали на сцені, жебы бавити ся разом з запрошеныма ґістми, якых было немало, коли штырьох годин не старчыло на презентацю, а властиво, на музычны дарункы для Серенчы.

Мож спомнути, же серенчливо інспіруваны засьпівали на сам початок для Ювілярів молодіцькы Лемчатка зо Зараз, з Ручаю, зо Зорґі

Не конечні треба розводити ся над тым, хто – што презентував, але радше належало бы звернути увагу на повязаня ґостів з членами ансамблю. Тож допіро на тым мегаконцерті векшіст посеред присутных (а было преще 400 осіб публикы) довідали ся, чым так поправді є Серенча для ґорлицкого середовиска, та і хто такый лідер групы – Роман Корбич. А тот – барз прошу: веде польскій фольклюрний ансамбль Бескіди, його батуты ся слухат оркестра стражаків з Кобылянкы, а молодіцькы дівчатка танцуют... Не меньше актывізує польскє і лемківскє середовиско знаменитий аранжер Мирослав Боґонь, талантливий Демко Трохановскій і так здібний, як неспокійний в музычных ґляданях Мірко Дзюбіна, якій запрезентував блюсовы, джезовы рытмы, та і вокальны можливости.

⇦ Серенча завершыла концерт, але преці ту треба ій быти на переді.

Прекрасный дарунок, бо собом знаменито высьпівану поезию принюс для Серенчы єй Уйко – достойний тогорічний, шистдесятлітній Ювіляр – Петро Трохановскій.

На службу Ерато записала ся од давна Весна, а як Весна, то Агнєшка Коробчак, яка запрезентувала універсальну естетыку поезиі сьпіваной, але преці по нашому, по лемківскы своім неповторным голосом.

Серенча то приклад барз добри загосподаруваного музычного простору іх самых, артистів – творців і слухачів од малого до старого. То феномен і евенемент, же вшыткы радо слухают Серенчы. Ци то дома, ци на концертах. Моі наймолодшы діти од пару добрых років (тепер мают по десят) плянуют грати і сьпівати зо Серенчом. Такых мрій певні веце в народі. Серенча з розумом, з розвагом, та і фантазийом молодости знала погодити величезну пошану для традициі, для пісні і вытворити для нєй таку естетыку вокальну, таку індивідуальніст музычну, же сут познаваны в артистычным сьвіті. Для нас сут тіж прикладом як чудово можна годити старе з новым, своє з імпортуваным не лем по то, жебы ся подабати, але веце для того, жебы добри служыло Лемковині, Лемкам в краю і го сьвіті.

Вертаючы до ювілею Серенчы, не перестаю усьміхати ся в приклоні. Містычна атмосфера, мозайка запрезентуваных форм музычных, добрий рівен, прекрасні приготуваны выконавці – іхнє заангажуваня, тото вшытко вплынуло на неповторніст того спітканя. Спітканя, з якого линуло пересланя, же лемківска культура, така сіяюча, без агресиі, приятельско і мило емануюча свойом красом, є силом, што діє, а іщы може быти інспірацийом так для лемківского, як і польского суспільства. Завдякы молодым людям зо Серенчы, завдякы іхнім фасцинациям, отвертости, творит ся нове спіліснуваня і спілтворіня культур під єдным небом. Радіймe, же є так добри, з уявом, же перед нами немало іщы до роботы.

На попередній стороні долов – Юлія Дошна і ансамбль „Ручай"; на тій стороні горі – ансамбль „Зоря" (диригує Анна Дубец) і „Весна" Агнєшкы Коробчак; долов „Дуляровы Братя" з солістом Мірком Дзюбіном. Дальший материял ⇨

Десят років Серенчы

В девятдесятым семым зышла,
Під роком Косы горезвісной –
Жебы в тот час несеренчливий
Душам ся нашым одмінило.

Ци-ж бы то місяц так ворожыл,
Ци зьвізд констеляції може,
Што засьвітила в небі ясным
Зірничка една іщы, красна?

А може не аж так містычні,
А радше уж – в тым зові вічнім
Раз іщы ґены ся озвали
Кошеным бытьом нашым малым.

Гей, то молодіст вільнодумна
З серцьом на длани пришла ґу нам,
Ґу сьвіту пришла шырокому,
Жебы зо сьвітом быти Дома,

Де ніт великых, ани малых,
Ніт тых, што били, ци плакали...
А вшытко то вчынила пісня
Така маленька, лем лемківска.

Ходит з Серенчом рік десятий
І каже низко ся кланяти,
І речы гнеска тото слово –
В ден ювілею округлого:

Жыйте нам здрави, жыйте сьвіту
На многы і на благы літа!
Жыйте радісны, серенчливы –
Хоц по ювілей злато-сивий!

Уйко Мурянка,
на ден 28 жолтня 2007 рока

Дальшы Гості на Ювілею Х-літя Серенчы: молодіжний ансамбль з Кобылянкы, ведений через Романа Корбича; хор учытели Державной Музычной Школы в Ґорлицях; фольклорний ансамбль з Домініковиц; новий молодіжний лемківско-польскій естрадовий ансамбль „Зараз".

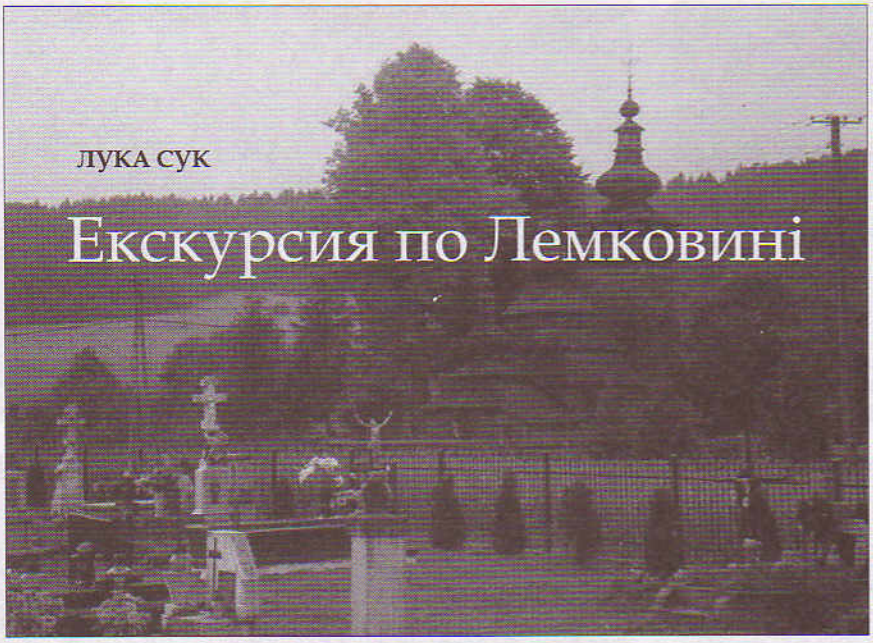

ЛУКА СУК

Екскурсия по Лемковині

Горы нашы, горы,
Мы вас не забудем,
Покля жытя наше –
Памятати будем.

Так сьпівали выгнаны Лемкы уж в першых днях на понімецкых землях вечерами при огнисках (ватрах), котры розпалювали на подвірцях, нич поправили пецы в здевастуваных будинках 60 років тому.

Так сьпівают тепер лемківскы діти – внукы і правнукы тамтых выгнанців з нагоды той траґічной 60. річниці. Лемчата тоты вчат ся лемківского языка при Кружку Стоваришыня Лемків і при Ансамблю Кычера в Ліґници. Діточок корыстаючых з лекций лемківского языка з рока на рік прибыват. Спорадычні трафлят ся, же на лекцию приходит веце молодежы як єст записаных, хотят заспокоіти цікавіст – што то на нашых лекциях ся діє і – ци ся діє. Сут тіж гнешні Лемкы такы, котры зміняют барвы як камелеон, бо коли ся найде медже нима єден Украінец, то они сьвідчат, же сут Украінцями, як найдут ся медже своіма, сьвідчат – же сут Лемками. Но, відомо, же медже Поляками они сут твердыма Поляками. Тот труізм вказує на великє свідомостьове захвіяня. Мож найти психолоґічно-суспільне обґрунтуваня такых постав, але надышол уж найвыжший час, жебы вшыткы нашы люде зрозуміли, поняли де пущены сут іх корені, з якой землі тягли они пожыву, і од як давна, жебы ім мамунячы теоретикы не заступяли правдивого пізриня на сьвіт, на себе, на своі діти. Знам припадкы, де Лемкы заказуют своім дітям ци внукам, по якысым часі, ходити на рідний язык, бо діти зачынают задавати ім дуже зьвідань, в декотрых одповідях мусіли бы перечыти сами собі, а признати ся до своіх блудів і незнаня проблемів є дост тяжко. А діточкы хтят ся вчыти по свойому, хтят знати вшытко по порадку – як то з нами, Лемками, было од початків нашой істориі. Хтят быти Лемками, хтят быти собом. З той тіж причыны, на базі выникаючых проблемів была орґанізувана екскурсия по Лемковині 36-особовой ґрупы діти ліґницкого середовиска в обрубі імпрез орґанізуваных през Ансамбль Пісні і Танця „Кычера" під провідньом мыслю – „Европа без границ". Єдном єй цілю была стріча з рідном земльом нашых дідів і прадідів, одвиджыня і познаня місц де родили ся іх дідове, звиджуваня памяток материяльно-сакральной культуры і, при нагоді, вказаня духовости і сьвідоцтв одрубности і нас, Лемків, од інчых народів. Дітям патронувала 12-особова група опікунів.

Наймолодшым участником нашой екскурсиі был пілрічний Михась, сын Мариі і Юрка Старинскых. Списувал ся браво, товаришыл нам всяди і в дощ, і в сонечну спекоту. А были сме в Устю Ґорлицкым (колиси – Рускым), де обізрили сме памятник поставлений на чест погыблым жолнірям, в тым і Лемкам, підчас II Сьвітовой Войны, переважні на лемківскых землях, цмынтір (теметів), на котрым великє заінтересуваня збудили в дітьох віковы камінны нагробны памятникы з трираменныма крестами і історичныма написами. Не поминули сме чынну грекокатолицку церков, в котрій дітям пояснено на чым полігат і чым ся ріжнит літургія в церковным, східнім обряді од західнього, костельного; што означают іконы в шорах (ярусах) іконостасу, якє значыня мают чынности священника в часі Службы Божой, што кому і коли вільно чынити, де мож стояти, кади мож ходити мужчынам а кади женам в трійдільній будові церкви і якій то ма вплыв на выражаня і взміцнюваня духовости молячых ся віруючых і практыкуючых люди. Важном інформацийом для нас было то, же парафіяне той церкви не дали сой нашмарити новых языковых тенденций і остали при рідным лемківскым языку.

Звиділи діти тіж цмынтір в поблизкій Квятони, виділи перлину, яком є церков сусідуюча з цмынтерьом, замінена гнес на римокатолицкій костел.

Надміням при нагоді, што в біжучым році вмерло двох остатніх головных фундаторів квя-

Емілиян Парагус

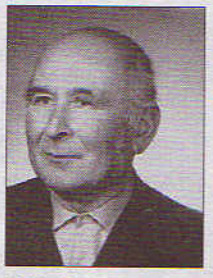
Штефан Прусак

тоньской православной церкви: бл.п. Емілиян Парагус, років 85 і бл.п. Штефан Прусак, років 86; оба на выгнаню прожыли долгы рокы в селі Лєлєхув, пов. Нова Сіль. Фундаторами той святыні была тіж родина Пырчів і Гумецкых і інчы квятоняне. Парагусы подарували кавалец свого поля, інчы давали дерево, підводу, роботизну і ідло.

Діточкы нашы оглядали придорожны памятникы, камінны і желізны, котры сут наочныма сьвідками нашых корени, нашой там бытности. Преказали сме інформациі о сусідніх селах: Шквіртным, Смереківсци, Реґєтові, Ждыни, Ґладышові, котры звиділи сме пізнійше, згідні з вытыченым пляном. В наступным же дни переіхали мы до Крениці жебы взяти участ в концертах, якы давали ансамбль „Кычера" і ансамблі репрезентуючы ріжны народы сьвіта. Перед полудньом вытягли нас ґондольом на гору Яворину, з котрой діти подивляли в шырокій гірскій панорамі положыня нашых лемківскых сел. В вечерніх годинах діти выступили з інсценізацийом „Чыжык", з проґраму „Кычеркы", котру репрезентували.

В ден Святых Апостолів Петра і Павла одбыли сме поломничество на Гору Явір, де молили сме ся під крестами – памятниками в інтенциі нашых внутрішніх духовых потреб. Богобійны пережытя взміцняли в нас прекрасны сьпівы нашых православных хорів – „Ірмоса" зо Санока, молодіжного хору з Білосточчыны і хору „Благодар" з Вроцлава. Покріпліня духове з особливого місця, взміцнене посвяченом оздоровляючом водом має значучий вымір в штоденным жытю християнина, додає му сил і отухы в каждым діяню.

З огляду на то, же нашы діти николи не ходили по горах, вчыли сме іх способу входжыня на гору і сходжыня з горы, поясняли сме што становит загрожыня для здоровя і жытя при гірскых вандрівках. Было при тым дуже втіхы і веселости. Не омешкали сме очывидні подоптати стежками парку в Высові, попрібувати ріжных смаків нашой гірской лемківской воды, котра давнійше выбивала з джерел і котру Лемкы пили наштоден.

В пополудньовых годинах обрали сме кєрунок на Реґєтів. Спішыли сме на урочыстіст посвячыня в порожнім гнеска Вышнім Реґєтьові пропамамятной каплиці з дзвоном, якій ма припоминати і голосити о колишній бытности ту Лемків. Діточкы нашы на тоту оказию позберали ся в лемківскы строі і додали красы тому святу. Упамятнили своє ту перебываня на знимках, індивідуальных і груповых, разом з членами присутных ансамблів з о сьвіта. Додатковом пригодом, яка ся нам трафила, был рясний дощ, што змочыл нас до ниткы. Сходячы до автобуса залюпали сме ся до іменту. На щеста нихто ся не похворіл, а сьвіже гірскє повітря додавало здоровя, внеткы за хмар вызріло сонце, пригріло і осушыло нас.

Сідячы уж в выгідным автобусі, пришла мі на мысель думка, а же была то над выраз придатна до розповіджыня жыва жанрова сценка, яка припомнула мі моі пережытя з дітинных років в рідній, в мыслях пещеній і величаній, николи незабытій Білцареві, за єй помочом міг єм дітям приближыти, бодай в малій частині, жытя нашых предків, чым домкнул єм познавчу сторону о бытю Лемків в рідных горах.

Наступного дня „Кычера" реалізувала дальший тяг свого тыжньового проґраму „Европа без границ". Концертувала разом зо вшыткыма меншостями сьвіта, котры до нас загостили. В Ґорлицях, подібні як всяди, зачали своі выступы убарвленым екзотычныма строями хороводом. Робило то великє, особливе вражыня, стігало на доптак найстаршой ґорлицкой улиці шпа-

(продолзыня на стор. 17)

В Вышнім Реґєтьові

XV Лемківска Творча Осін

Текст – Петро Трохановскій, знимкы – Андрий Малецкій і Андрий Трохановскій

То была дакус чудна Осін. З єдной страны – мала богатий, як рідко, програм, а другой – но, акуратні... може речу о тым дакус дале, а може і при самым кінци. Бо сут справы, о котрых треба речы, але уж так, зо самой конечности.

Богато, не лем в сенсі численности, запрезентували ся творці. Подібно як в минулым році, міцну репрезентацию Русинів Словациі становили Алена Блыхова і др Валерій Купка. Обоє русиністы (і русицисты), працівникы Пряшівского Університету. І хоц повідают, же велькы вчены не все мусят быти велькыма творцями, преці тужба писаня, як ся мі видит, попередила в обоіх тужбу до змаганя ся з науком, професоруваня. Отже творіня Слова было, є іх тужбом начальном. При чым обоє днес мают тоту саму пасию – перекладаня сьвітовой літературы на русиньскій язык. Же перакладаня (на одміну од тлумачыня) то тіж творчіст – о тым ани не треба шыроко бесідувати. Не треба тіж бесідувати – як потрібна то творчіст (нп. приспособліня рідному слову через В. Купку Гоґольового *Ревізора*; ту передовшыткым на пожыток русиньского Театру Александра Духновича).

З Украіны наш чудовий нестор культуры, Петро Когут, привьюл пару осіб, хоц за стіл творців посылано (ци прошено – того уж дочыста не знам) лем Марию Янко. Очывидні, ту одраз треба поставити зьвіданя: лем, ци аж?! Бо Мария Янко то творец цілом ґамбом. Малює, баткат, артистычно фотографує. І пише. Своім украіньско-лемківскым коіне... Та, на диво, пелехатых, завзятых Лемків сес язык творіня не разит. Бо є зачынений превеликом, пребогатом душом. Найщырійшом любовію до Гір Марія Янко година обділити – го-го! І обділят. І зато є барз люблена, шанувана.

Першыраз на Лемківску Творчу Осін запрошено польскых творців слова. Конкретні – Ванду Ломніцку-Дуляк і Барбару Палюхову. Стало ся то гей бы в реванжу, пізным реванжу, за прошыня нас, Лемків, на орґанізуване нима в Пивничній од осмох років Вересиско (Wrzosowisko), імпрезу посвячену поезиі і культурі Гір, має ся розуміти, тых – найближшых територіяльні і духово, лемківско-польско-словацкого погранича. Бывали на тій красній і хосенній імпрезі – біляньска капеля „Лемкы", фолькова „Серенча", Юлія Дошна, бывали творці слова. Мы запросили дві знаны на Сандеччыні (але лавреаткы вельох загальнодержавных конкурсів) поетесы – першыраз. Видно, мы на прошыня барже скупы. Та ліпше пізно, нич нияк. І видне оне было на тій Осени. Даруване нам, Лемкам, адресуване до нас „з боку" щыре слово має міцнійшу, а бодай інчу, сьвіжу, орґінальну силу діяня. Дахто бы повіл – за пізно на примильніст

з оной страны. Але *то не так* (як бы рекла Олена). Біль наш переносит ся на покоління, але одповідальніст за него уж ні. Таку максиму – обосновану до кінце ци ні – приял сьвіт. Та не лем зато треба ся нам ій повинувати. Нам треба жыти в обставинах не такых, в якых могли бы сме жыти, а в якых жыєме. Індивідуальна же щыріст Чловека – то уж цілком інча справа. Принимати ю безпретенсийні – тіж є справом Чловека.

А уж сме зас при нас (величаючых ся!). А на тот раз, кєд ходит о нас, было нас менше як все. Але был серед нас, тіж першыраз, зо штоденного жытя лемківскій Поляк, ци польскій Лемко, по правді же, з душы, зо серця, з тугы безконечной, зо залюбліня в Лемковину аж до дна, а дораз і до найвыжшых высин – Лемко, Ян Хованец. Же так є, же начальным є тото што в души, а не в заробленых обычным трудом руках, вказал розповідаючы о своім дітинстві, о сиротиньскых по Мамі роках, о снах лемківскых несполненых. Такой плакал, а же было то до глубины автентычне, вказувало наше поведіня. Мы плакали такой тіж. То добрі, то бодай якє одравданя за стыд – наш стыд – же был Янко медже нами на Осени лем паршыраз.

Одкрытьом для нас, герметычных на Осени творців, середньо-старых ци приспособлюючых ся до середньой старости, культурово канонічных прыків был ансамбль „Дуляровы Братя". Стара то правда – жебы судити, треба найперше видіти. Ту, в тым припадку передовшыткым – чути. До фраса! Треба было аж Вас, „Братя", і то не за дулярі, жебым одкрыл – же в джазі тіж година крыти ся краса! Крыти ся? Ні – быти! Але... не буду ся доптал аж до цна. Най ся мі бодай здає, же то я перший (то найважнійше ату в каноні творців!) повіл, же лемківска пісня сакраменцко надає ся до того роду музыкы. Синкопы, затакты, шалінство серед ліріки – то акуратні лемківска пісня. Але, але... треба было того, не жебы дахто в позитивным розуміню осудил, але того – жебы творчо дішол ґу такому переконаню. Шапкы горі! А Твоя, Мірку, най на голові остане. Бо хоц она до салонів не личит, ту пасує. Ай вельо ся під ньом скрыват!

В Ґладышові, бо ту зачала ся в суботу, 13 жолтня XV Лемківска Творча Осін, вказал ся зобраным Театр Стоваришыня Руской Бурсы „Теркa". Приналежніст то дакус условна, але – менче з тым. Дост, же было то предпринятя в першій мірі трудне. Тридцет кількоро акторів-аматорів, штырнадцет з інчой епохы сцен (дві сцены не были граны), і до каждой треба бодай кус зміняти сценографію. На аматорскы, і в сенсі орґанізацийным, рукы – то дакус пренісне. Но але, кєд уж было готове, в розумліню тым – же навчене, ай двараз уж гране (в Ґорлицях, на конференциі посвяченій Акциі „Вісла" і в ден Перенесіня Мощи Священномученика Максима) – ґріхом было бы не выкорыстати тото на Осени. Ага, не повіл єм што то было. Была то інсценізация п.н. *Сонце сходит і заходит*, представляюча образы з істориі Лемковины, 610. роком почынаючы, 1957. кінчаючы. Штука Петра Мурянкы, то є – моя! Але правда така, же буля бы з ней была, кєд бы не серце, одданя вельох люди. Але за тото буду міг, мам надію, по плянуваных іщы в тым році выступах подякувати конкретнійше вшыткым.

Тепер же прагн(у, -еме) подякувати щыро тым Ґладышівянам, котры зорґанізували першу част Осени в своім селі, то є тым, котры не мают в рици нашых справ і не ділят іх за окремым, поданым, або схованым ключом. ...Одбыти ся – одбыло, повести ся і так повело. Адже лемківска осін має то до себе, же година ся вмістити і в слоті, непогоді... Хоц, відоме, каждому мильше, кєд сонце, і наше пізне сонце, лыскат ся на златым листю.

Красні тіж дякуєме Ґорличанам, з п. Коцурами в проводі. Руска Бурса – наш рідний Дім – в ремонті, але кєд ся щыро хце заступити його тепло – все найде ся іскру, што в силі огріти Лемківску Осін.

⇦ „Дуляровы Братя" в полній красі.

На наступній страні вказуєме знимкы Андрия Малецкого з ґладышівской части Осени.

Сонце сходит і заходит, рік 610

Рік 1773

Рік 1150

Рік 1848

Рік 1593

Рік 1638

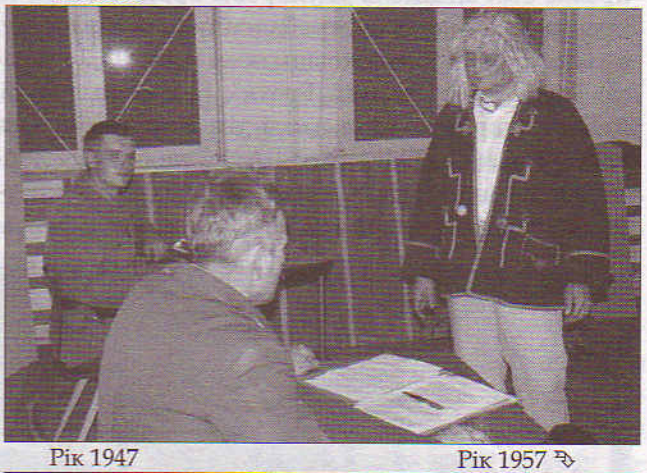

Рік 1947

Рік 1957

(продолыня зо стор. 13)

леры люди. Концерт одбыл ся на ґорлицкым рынку, котрого вымовным символом єст вікова студня з памятником образуючым бабу отулену хустом, набераючу до відра воды. Гасили жажду водом з той студні люде ріжных наций. Лемкы тіж, в ріжных історичных обставинах, бо были столітями частком той землі, вмішаном і функционуючом в суспільности Ґорличчыны, выпыханом систематычно з премедитацийом в неприступны колиси горы. Але на ярмакы приходили з найменче доступных місцевости. Ярмакы – торговиці одбывали ся на Старым Двориску, котре в 1914 роцї послужыло за початковий пляц лягру Талергоф. Ту скомасувано оклеветаных передовых, сьвітлых, ничому невинных Лемків, огороджено кольчастым дротом, понижано, высьмівано през пару дни і ночи під войсковом сторожом, жебы пізнійше заладувати іх на ґорлицкій стациї до быдлячых вагонів і везти на велику нужду до Ґрацу.

В суботу поіхали сме до Зындрановы, до скансену – Музею Лемківской Культуры. Єст то місце особливе з огляду на три річы:

По перше – же молода людина, роджена на выгнаню, одтята од корени, не прожываюча наштоден в полности своім рідным, выбита з народных обставин, наполегливо нагынана до інчых культур, ту може видіти якє было і надале єст єдно джерел, з котрого ма черпати силы до оборони і культивуваня своїй лемківскости.

По другє – само уж перекрочніня ворітцят скансену на отверат картку найнівшой істориї. Стаєме пред памятником жертвам II Сьвітовой Войны. Гынули лемківскы хлопці в мундурах польского войска, гынули як „добровольці" Червеной Армії, гынули на шляках Армії Андерса, під Монте Касіно в Італії, гынули в одділах партизантів, гынули в німецкых ляграх. Кус дале хылиме чело пред памятником жертвам Талергофу, єдной з найвекшых трагедий, в котрій Лемкы понесли незаступлены страты в передовых людях народу.

Стріча з Федором Ґочом

По третє – діти стрітили ся з чловекокм, котрий тот скансен створил, помнажал і дозерал, борол ся з ріжныма противностями, чловеком, котрий переносил в повоєнны рокы великы мукы задаваны руками выслугувачів „ludowej władzy", на постерунках і в вязницях, перешлідуваний, битий, катуваний до непритомности, за нич, бо невинні посуджений – о чым пише в своїй книжці „Жытя Лемка". Чловеком тым єст Теодор, Фецьо, Ґоч.

Діточкы, як ансамблик „Кычерка", затанцували на полянці „Чыжыка", дедикуваного п. Ґочови і рецитували вершы. Пан Фецьо велику радіст проявил слезами щестя і щыро вшыткым подякувал. При огниску діти сьпівали лемківскы сьпіванкы. Не обышло ся без жартібливой сьпіванкы *Повіджте мі куме Гнате*, котру п. Фецьо выконувал разом з ансамбльом „Лемковина". при остатку жычыли сме Му на дальше доброго здоровя і долгых років жытя, засьпівали *Многая і благая літа*, чым закінчыла ся дуже пожыточна стріча.

Пізным вечером вернули сме до Ганчовы, на місце нашого тыжньового замешканя, до інтернату рільничой школы. Корыстали сме там з ґімнастычной салі, на котрій одбывали ся гры і забавы і выкладовой салі, в котрій штоденні провадили сме варштаты рідного языка. Діти выказали велике заінтересуваня історийом Лемковины. Падало дуже зьвідань о давны часы, о історичны початкы і о ґнешні нашы проблемы. Великом духовом пожывом было выслуханя концерту выконаного през польскій ансамбль „Antiqua Musica" з Познаня і ансамбль православной молодежы „Благодар" під батутом Адама Кондратюка. Літургічны пісні выконаны на высокым рівни, в одчутю великой духовости, в сценериі ганчівскої церкви взрушыли барскы міцно каждого присутного, прикували увагу і скупліня діти. Лишыли в памяти молодежы особливе пережытя.

...А рокы течут як вода

Гнеска, 23 листопада 2007 Господнього Рока сіджу сой при компутері (так сой сіджу) і позерам на знимку горі, што єм ю пред хвильком ту вмістил. Позерам на сивого, пристійного, елеґанцкого Пана. Знам Го од коли сігат моя чловека (товды іщы цілком дітиняча) памят. Ввиджує ся мі, нибы то гнеска было, старе понімецкє должезне домиско, а в ним велькій покій, а в ним бавлят ся, сьпівают „стары" – двадцет-двадцетпаролітні люде, а спосеред голосів выбиват ся – якбы хтіл вырвати ся деси, в далекы просторі – прекрасний тенор. Веде пісню *Боже з неба высокого, глян на мене молодого...* То дім Владиміря Возняка, мого Уйка (мушу написати з велькой буквы, бо шанувал Іх не лем я, бо шанували Уйка вшыткы нашы, ту пригнаны люде, шанували – го-го – іщы од товды як, недавний австрийскій фельдфебел, стоял на варті при голошыню Лемківской Республикы), а тот голос, тот піднебесний тенор, то голос Уйкового сына, а мого двоюрідного брата – Укача Возняка. Його памят сігат десят років дале од мойой... Памятам як при котрисій Велиі (онедолга приде Велия, але не така, Боже Святий, уж не така!) оповідал о своім приятелю з недалекого іщы товды дітинства, гын в рідній Білцареві, дітинства, котре ся такой гын – як сокыром одтял – урвало, бо ту уж одраз треба было быти дорослым, оповідал, як йому оповідал о тамтышній, вчерашній лем Велиі приятель, як повтарял: *сеселиця гладко...* Пак уж заєдно, кєд сіло ся до Святой Вечері, кєд Анна, сестра, што за Маму мусіла быти, подала кєселицю, не обышло ся без повторіня вельома устами: „сеселиця гладко..." Та в жытю лем тота кєселичка велийна, свята – была гладка... Памятам, зачал ходити з братом Ярославом і я (бо ходили такой вшыткы), десятьолітній може товды хлопец, до велького соснового західнього ліса на яфыры. Кєд ся сходили збераче, переважні по двоє, кєд доносили до лісничівкы на дручку по 6-8 кошів яфыр – Укач зо сестром Параском несли 12-14... Аж ся завидувало! Та завидувати не было чого, бо кєд нас до невытриманя боліли ногы, хырбет од цілоденного кучаня – іх мусіло боліти іщы барже. А боліти заправды мусіло, кєд мус было одтяжыти Няня, кєд по вакациях зас хтіло, барз хтіло ся іти до школы... Ой, як же они ся вчыли, як же красні ся вчыли! Не мож было дати „плямы". Як написал єм в своій „Віслі": „Не мож было, не вільно было. І того аж за барз не треба было тлумачыти, то ся само през себе розуміло." То была єдина оборона пред волчым сьвітом, то была єдина зброя, яком міг молодий Лемко серед обчого моря орудувати. Як знаме, як Укач по найближше ближнім сьвіті найліпше знає, не все і она была скуточна. Та лишме... Вшыткого і так розповісти ся ту не даст.

Кінчыт гнеска Лука Возняк сімдесят років. І дахто бы повіл, же не так належало бы на „сімдесятку" о Ювілярі писати, не так мурянчыти. Же належало бы перечислити жытьовы осягніня, нагороды за ні. Бо сут. За ціле дорослe жытя учытелюваня – мусят быти. Та не про максиму: *Бодай бы-с чужы діти вчыл* – не все ся о тым розповідат. Йому діти, вшыткы, все были близкы. А одколи перешол на емеритуру і зачал вчыти рідного языка нашы діти – стало ся то покликаньом осени жытя. Вчыт іх гарді бесідувати, сьпівати, грати, іздит з нима по Горах, водит мало же не дослівні за ручку. В окремы дни мож Го видіти як секретарює в бюрі Головного Заряду Стоваришыня Лемків, взявшы сой остатньо на голову іщы і дистрибуцию нашой „Бесіды", што – як переконує – треба поставити „на ногы". Кєд ся з ним розмовити, радо споминат труды і радости, бодай посередні, з „Лемковином" і тоты уж цілком реальны з Театром Стоваришыня, з Лемківском Ватром на Чужыні, в вельох інчых предпринятях, де видно Го, часто зо женом, Аллом, выразно і ясно до гнеска. Не мож Го лем нагварити на бесіду о Фундациі „Рутеніка", в котрій тіж, до часу, діял. Но што-ж, не будеме силити.

Гнеска сьпівати Му будеме наше *Могая і благая літа!* А же в писаню моім было вельо родинности, речы мушу іщы, же спосеред вельох близкых, ношу в собі і кавалец Твойой, Укач, душы і зато чую ся такій богатий. Од нас же всіх, родины, Стоваришаків і не лем – як мі доручено – радости і здравя Тобі – до дальшых жытьовых ювілеів!

Мурянка

Дивна ніч

(легенда)

На Святий Вечер, коли то Христос мал ся народити, в горах за Вифлеємом пастухы пасли уці. Пришла ніч. Пастухы розложыли ватру, жебы оген одстрашал волків. Овечкы полігали попри ватрі і пастухы поснули. Єден лем остал на сторожы, жебы даякій злодій не покрал овец. Він сідил при ватрі, докладал дровен до огня, коло него лежала тяжка булава, кута желізом, оббита цьвяками. А ніч была дивна. Така тишына, што ани пташок ся не візвал, ни вітерец не шелестіл. Шдавало ся, што і зьвізды той дивной ночы гейбы ґу земли ся приближыли і яснійше сьвітили.

І видит пастух, што здалека іде якыса біла постать і підходит все ближе і ближе ґу ватрі. Мужчына то ци жінка? – не міг розпознати, а постати уж близко. Пастух зорвал ся зо землі і кричыт:

— Стій, бо псів выпущу на тебе! — Але постать нибы не чує, іде далі, доходит до овец.

— Гектор, Бриську! Забий, забий! — погуцкал. І два псы, як медведі шмарили ся вперед. Дивне диво! Псы прибігли до постаті, але не кусали! Поспущали головы і зачали лизати єй босы ногы.

„Што то за ніч така дивна — подумал пастух — што моі псы не імут ся пришельця?" — І замахнул свойом булавом і шмарил ньом цілом силом до постаті. І дивне диво! Булава сперла ся при самым обличу постаті і впала до єй ніг.

„Што зя ніч така, што і булава моя не діє?" — подумал пастух. — А постать уж коло него. Смотрит пастух – то старец з долгом сивом бородом. Стал перед пастухом і поклонил ся йому:

— Пастушку добрий, дай мі пару угликів, жебы оген розпалити — повіл він. — Моя жена з дітином мерзне, бо студін.

Пастух спостерюг, што старец не ма ани судины, ани дачого інчого. „Як же він буде брал тоты горячы угликы?" – подумал.

— Бер кілко хцеш — повіл пастух. — І старец приклякнул при ватрі і голыма руками зачал выберати розъярены угликы і класти іх до зашывок свого білого плаща.

— Дякую ти, добрий пастушку! — вклонил ся і зачал одходити.

„Што за диво? Што зя ніч чародійна, же розпечене угля не пече? Піду і буду виділ, хто тот старец, попозерам, што він буде робил з тыма угликами" — подумал пастух.

Старец пішол. Овечкы будили ся, підносили свої кучерявы головы і схыляли іх перед старцьом.

І пішол пастух за старцьом, і зашол до стаєнкы-печеры. Там взріл дітину в жолобі, а коло ней мати надыхує і зогріват дрібны рученята. Старец розкладат оген на камени. Пастух зрозуміл, вшытко зрозуміл.

— То Месия, Сын Божий ся народил!

Легенду записал священник з Лемковины – о. Стефан Венґринович в книзі споминів про рідний край, перебываючы в сибірскых ляґрах, яку опубликувал по іх одбытю. Книга тота під назвом „Добровільно" вышла друком в Австралії в 1989 році. (За Марійом Горбаль, [в:] *Різдво на Лемківщині*, Львів 2004)

Ґрафіка Мариі Янко

Час радости, веселости

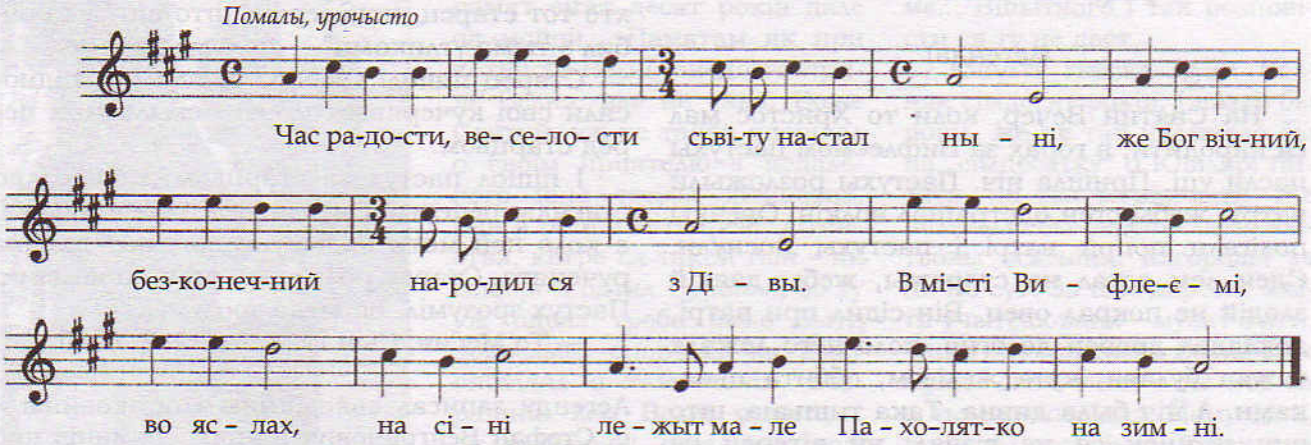

2. Спасителю, сьвітку милий, Пане наш коханий,
З Чыстой Дівы народжений, сьвіту пожаданий.
Пане наш, Царю наш, склон ся к нам, яко Пан,
Дай моможности, щесливости, дай Ты-ж нам.

3. Што-ж мы тераз грішны люде з радостьом чекали,
Сут ангели, сут веселы, што нам звістували.
А при том стрясайме і всі ся весельме,
Пахолятку - Немовлятку сьпівайме.

На основі запису Маріі Байко - взятого од своіх родичів, Магдалины і Якова Байко, з Яблоницї (к. Кросна)

А ци є, ци нема

(щедрівка)

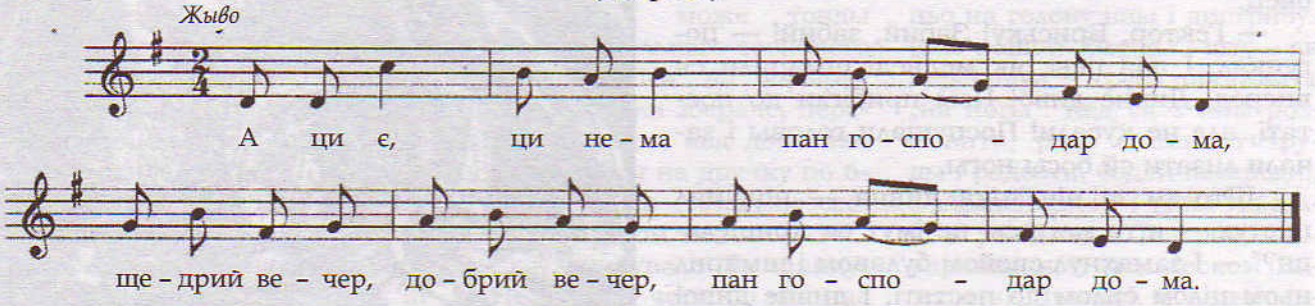

А неє єго, поіхал до Львова,
Щедрий вечер, добрий вечер, поіхал до Львова.

Поіхал до Львова, ключы купувати,
Щедрий вечер, добрий вечер, ключы купувати.

Ключы купувати, церков одмыкати,
Щедрий вечер, добрий вечер, церков одмыкати.

Церков одомкнена і юж отворена,
Щедрий вечер, добрий вечер, і юж отворена.

А у тій церковци три престолы стоят,
Щедрий вечер, добрий вечер, три престолы стоят.

А на тых престолах три обрусы лежат,
Щедрий вечер, добрий вечер, три обрусы лежат.

А на тых обрусах три хлібонькы лежат,
Щедрий вечер, добрий вечер, три хлібонькы лежат.

А на тых хлібоньках три келюшкы стоят,
Щедрий вечер, добрий вечер, три кєлюшкы стоят.

А в першым кєлюшку - зілечко біленькє,
Щедрий вечер, добрий вечер, зілечко біленькє.

А в другім кєлюшку - зілечко зелене,
Щедрий вечер, добрий вечер, зілечко зелене.

А в третім кєлюшку - зілечко червене,
Щедрий вечер, добрий вечер, зілечко червене.

З першого кєлюшка сам Господ зажыват,
Щедрий вечер, добрий вечер, сам Господ зажыват.

З другого кєлюшка Мария Пречыста,
Щедрий вечер, добрий вечер, Мария Пречыста.

З третього кєлюшка сам Сыноньку Божий,
Щедрий вечер, добрий вечер, сам Сыноньку Божий.

Подала А. Коцур з Боднаркы'[в:] *Антологія лемківської пісні*, упорядник Марія Байко, Львів 2005.

ZESTAWIENIE

SPORZĄDZONE Z KART PRZESIEDLEŃCZYCH LUDNOSCI ŁEMKOWSKIEJ, PRZESIEDLONEJ Z POWIATU NOWY SĄCZ

Kontynuacja, część 5.

L.p.	Nazwisko i imię głowy rodziny	Miejscowość	Ilość osób	Nr. domu	Ziemi wha
1034	Syniawa Jan	Krynica W.	2	19	4,0
1035	Syniawa Maksym	— ıı —	2	18	5,0
1036	Wójcik Antoni	— ıı —	9	15	6,0
1037	Sowa Emil	— ıı —	7	162	10,0
1038	Susidko Stefan	— ıı —	3	172	3,5
1039	Choroszczak Jan	— ıı —	9	79	8,0
1040	Choroszczak Włodz.	— ıı —	2	242	
1041	Kosowski Semen	— ıı —	2		
1042	Petryszak Mikołaj	— ıı —	3	53	8,0
1043	Węgrzynowicz Szym.	— ıı —	1	2	
1044	Artin Tymko	— ıı —	7	287	3,0
1045	Hopej Dymitr	— ıı —	1	21	
1046	Krynicki Szymon	— ıı —	10	196	20,0
1047	Krechel Antoni	— ıı —	1	68	
1048	Górska Ewa	— ıı —	2	202	1,5
1049	Pańczak Anna	— ıı —	4	437	
1050	Slezyn Julia	— ıı —	1	268	
1051	Krynicki Mikołaj	— ıı —	10	180	13,5
1052	Dutka Julia	Słotwina	2	45	18,0
1053	Gabor Ludwik	Krynica	7		
1054	Czerwieniak Łukasz	— ıı —	9	255	
1055	Makuch Mikołaj	— ıı —	1		
1056	Szelip Helena	— ıı —	1		
1057	Stecko Antoni	— ıı —	1		
1058	Szemczyszak Petro	Andrzejówka	6	49	3,5
1059	Kostura Konstanty	— ıı —	4	54	6,0
1060	Muryn Jan	— ıı —	1	6	
1061	Klimczuk Michał	— ıı —	1	79	
1062	Tyrpak Stefan	— ıı —	1	77	
1063	Kostek Antonina	Złockie	1	81	
1064	Żyrjak Antonina	Andrzejówka	1	116	
1065	Hopej Maria	— ıı —	2	43	
1066	Miejska Pelagia	— ıı —	1	115	1,0
1067	Kozub Jan	— ıı —	1	52	
1068	Ostrowski Jan	Żegiestów	6	151	4,0
1069	Warchoł Tomasz	— ıı —	1	35	6,0
1070	Barna Anna	— ıı —	1	21	2,0
1071	Hojdycz Stefan	— ıı —	2	33	6,0
1072	Hnatkiewicz Bazyli	— ıı —	1	28	7,0
1073	Sobczyszak Michał	— ıı —	2	83	8,0
1074	Hołowacz Magdal.	Andrzejówka	1	30	
1075	Zechmanek Józef	Żegiestów	3	167	3,0
1076	Cichańska Anna	Milik	4	87	8,0
1077	Humecki Tadeusz	— ıı —	2	101	
1078	Sertago Jan	Czyrna	3	90	5,0
1079	Dalak Maksym	— ıı —	3	53	15,0
1080	Wencko Szymon	— ıı —	2	21	6,5
1081	Fedoszczak Jan	— ıı —	5	118	7,5
1082	Basałyga Zachar	— ıı —	4	56	7,2
1083	Fedorczak Józef	— ıı —	5	32	4,2
1084	Grycz Pańko	— ıı —	7	65	5,0
1085	Cidyło Teodor	— ıı —	3	47	6,0
1086	Kełczała Piotr	— ıı —	4	+	9,0
1087	Adamczak Rozalia	Czyrna	8	37	12,2
1088	Kowalczyk Michał	— ıı —	5	38	7,0
1089	Makuch Wasyl	— ıı —	8	35	12,0
1090	Makuch Wasyl	— ıı —	3	35	4,0
1091	Lasz Józef	— ıı —	5	106	4,0
1092	Bubernak Łukasz	— ıı —	7	17	3,0
1093	Duć Piotr	— ıı —	2	42	3,5
1094	Lasz Jan	— ıı —	7	5	9,5
1095	Płaskoń Teodor	— ıı —	3	93	5,0
1096	Lasz Emilia	— ıı —	2	3	10,0
1097	Lasz Jan	— ıı —	8	26	13,0
1098	Papacz Mikołaj	— ıı —	7	18	10,0
1099	Mikitiak Semen	— ıı —	3	+	9,0
1100	Dziadek Wasyl	— ıı —	10	7	10,0
1101	Prycik Andrzej	— ıı —	10	72	14,2
1102	Fedorczk Piotr	— ıı —	2	11	9,0
1103	Cidyło Paweł	— ıı —	10	45	7,2
1104	Papacz Mikita	— ıı —	10	20	11,0
1105	Oleśniewicz Daniel	— ıı —	6	42	12,0
1106	Prycik Grzegorz	— ıı —	7	+	8,0
1107	Dziadyk Jan	— ıı —	10	71	6,5
1108	Bodniewicz Anna	— ıı —	5	44	6,0
1109	Zaczyk Paweł	— ıı —	6	86	
1110	Papacz Jan	— ıı —	6	30	6,0
1111	Cidyło Jan	— ıı —	5	31	11,2
1112	Stawicki Stefan	— ıı —	6	+	8,0
1113	Rol Józef	— ıı —	3	70	2,2
1114	Szewczyk Teodor	— ıı —	9	75	8,0
1115	Dorosz Ignacy	— ıı —	7	61	7,0
1116	Stawicki Jan	— ıı —	5	+	13,5
1117	Chocholak Herman	Bogusza	5	101	10,5
1118	Choroszczak Piotr	— ıı —	2	54	7,5
1119	Woleńszczak Stefan	— ıı —	7	51	11,5
1120	Dziomek Tadeusz	— ıı —	5	24	3,5
1121	Choroszczak Wasyl	— ıı —	6	98	10,5
1122	Wirchowski Gabriel	— ıı —	9	31	10,0
1123	Niemiec Paweł	— ıı —	4	27	15,0
1124	Halkowicz Dymitr	— ıı —	3	27	4,5
1125	Tuduj Jan	— ıı —	7	30	9,5
1126	Bortniak Semen	— ıı —	6	76	13,0
1127	Kuziak Włodzimierz	— ıı —	5	83	13,0
1128	Bortniak Jan	— ıı —	4	10	3,0
1129	Wiewiórka Benedykt	— ıı —	8	48	7,0
1130	Kuziak Dymitr	— ıı —	4	36	11,0
1131	Stafiniak Andrzej	— ıı —	5	82	7,0
1132	Tkaczyk Andrzej	— ıı —	3	8	14,0
1133	Tkaczyk Jan	— ıı —	4	25	10,0
1134	Choroszczak Aftan	— ıı —	6	18	25,0
1135	Wisłocki Dymitr	— ıı —	5	75	11,5
1136	Kobani Włodzimierz	— ıı —	6	66	14,0
1137	Choroszczak Jan	— ıı —	4	65	5,0
1138	Maciejowski Piotr	— ıı —	6	70	15,0
1139	Chocholak Filip	— ıı —	7	11	18,0
1140	Wróbel Dyonizy	— ıı —	5	4	11,5
1141	Kobani Gabriel	— ıı —	9	101	12,0
1142	Wróbel Włodzim.	— ıı —	4	97	7,5
1143	Śliwa Paweł	— ıı —	7	7	18,5
1144	Juszczak Paweł	— ıı —	3	62	2,0
1145	Pańczak Andrzej	— ıı —	5	40	15,0
1146	Michniak Jan	— ıı —	3	33	5,0
1147	Kuziak Teodor	— ıı —	3	117	9,0

L.p.	Nazwisko i imię głowy rodziny	Miejscowość	Ilość osób	Nr. domu	Ziemi wha
1148	Chocholak Jerzy	Bogusza	6	14	13,0
1149	Śliwa Cyprian	— ıı —	4	84	16,5
1150	Droździak Miron	— ıı —	5	108	7,5
1151	Horoszczak Jarosław	— ıı —	6	39	16,0
1152	Galak Jan	Muszynka	8	71	9,5
1153	Żerelik Katarzyna	— ıı —	4	2	1,5
1154	Letyta Jan	— ıı —	3	86	5,0
1155	Wawrzyn Piotr	— ıı —	7	11	8,0
1156	Kowalczyk Wasyl	— ıı —	8	59	8,0
1157	Pawełczak Jan	— ıı —	7	+	7,0
1158	Kostyszak Jan	— ıı —	8	138	7,0
1159	Adamowicz Zofia	— ıı —	6	13	15,5
1160	Mackowicz Mikita	— ıı —	7	+	11,5
1161	Koczański Józef	— ıı —	4	5	12,0
1162	Pawliszak Włodz.	— ıı —	8	80	7,0
1163	Letyta Aleksander	— ıı —	3	93	5,7
1164	Koczańska Julia	— ıı —	6	70	4,2
1165	Kowalczyk Michał	— ıı —	5	36	9,2
1166	Oresik Jan	— ıı —	5	62	16,7
1167	Ciniawska Anna	— ıı —	2	139	0,6
1168	Chowaniec Zofia	— ıı —	2	3	4,0
1169	Andrasz Teodor	— ıı —	5	50	8,0
1170	Szewczyk Jan	— ıı —	7	127	12,2
1171	Chowaniec Joanna	— ıı —	3	14	7,0
1172	Świątkowska Tekla	Tylicz	1	145	3,0
1173	Chowaniec Jan	— ıı —	6	195	8,0
1174	Pasternak Paweł	— ıı —	6	+	7,0
1175	Kuziak Wiktor	Bogusza	4	+	7,5
1176	Prokopczak Mikołaj	— ıı —	3	+	7,5
1177	Szlezion Andrzej	— ıı —	6	+	2,0
1178	Gambal Nazar	— ıı —	6	+	12,0
1179	Biegun Stefan	Florynka	1	+	1,0
1180	Hryniak Paweł	Bogusza	8	+	4,5
1181	Fuczko Dymitr	— ıı —	5	+	3,5
1182	Dańczak Włodzim.	— ıı —	7	+	14,0
1183	Danczak Tymko	— ıı —	5	+	6,0
1184	Kuziak Szymon	Królowa R.	4	+	8,0
1185	Kuziak Szymon*	Bogusza	7	+	13,0
1186	Bortnik Szymon	— ıı —	5	+	7,5
1187	Damaj Piotr	— ıı —	5	65	3,5
1188	Lyga Mateusz	Muszynka	5	30	10,5
1189	Niemczyk Włodz.	— ıı —	5	12	4,0
1190	Maliniak Tekla	Tylicz	5	44	16,0
1191	Kania Paweł	— ıı —	9	196	3,5
1192	Szczypczyk Jan	— ıı —	8	+	6,0
1193	Kozubski Piotr	— ıı —	3	247	10,2
1194	Brejan Piotr	— ıı —	1	37	4,7
1195	Kozubski Jan	— ıı —	6	173	4,0
1196	Hawrań Stefan	— ıı —	3	135	2,7
1197	Sawko (?) Teodor	— ıı —	8	+	11,7
1198	Kirtak Piotr	— ıı —	2	+	
1199	Waszczyszak Wasyl	— ıı —	1	220	2,2
1200	Rystwej Justyna	— ıı —	5	25	5,0
1201	(..)tiko Emil	Muszynka	7	104	1,5
1202	Bladycz Izydor	Tylicz	6	221	
1203	Bil Antoni	— ıı —	8	319	
1204	Ristwej Antoni	— ıı —	6	267	11,0
1205	Królikowski Michał	— ıı —	9	344	4,5
1206	Rystwej Jan	— ıı —	3	286	8,0
1207	Kostyszak Zachar	Muszynka	4	85	3,5
1208	Orszulak Dymitr	— ıı —	5	34	7,2
1209	Pasternak Teodor	Muszynka	3	20	3,0
1210	Rystwej Aleksander	— ıı —	8	57	9,0
1211	Kostyszak Joanna	— ıı —	5	91	6,5
1212	Szymczak Melania	Królowa R.	2	81	2,0
1213	Wyszowski Jan	— ıı —	7	37	11,0
1214	Taras Kuzma	— ıı —	6	47	4,2
1215	Mołotczak Miron	— ıı —	3	11	6,0
1216	Polanski Włodzim.	— ıı —	3	24	4,5
1217	Łabowski Michał	— ıı —	6	83	5,0
1218	Lorczak Gabryel	— ıı —	6	30	22,0
1219	Lorczak Antoni	— ıı —	4	30	14,0
1220	Droździak Paweł	— ıı —	5	?7	18,5
1221	Polanski Hilary	— ıı —	5	114	18,0
1222	Wyszowski Włodz.	— ıı —	7	78	6,5
1223	Dutka Emil	Tylicz	4	79	11,0
1224	Wyszowski Jan	Królowa R.	6	14	11,5
1225	Borowski Władysł.	— ıı —	2	115	6,0
1226	Rać Tomasz	— ıı —	4	51	12,5
1227	Grusza Oleksy	— ıı —	12	23	11,5
1228	Rewak Ewa	— ıı —	1	122	0,5
1229	Matryjak Jacko	— ıı —	3	21	3,5
1230	Hambal Kalistar	— ıı —	9	40	10,0
1231	Hryniak Włodzim.	— ıı —	7	43	13,0
1232	Herbut Stefan	— ıı —	6	88	11,0
1233	Chylak Józef	— ıı —	5	26	7,0
1234	Wyszowski Jan	— ıı —	6	26	7,0
1235	Wyszowski Piotr	— ıı —	5	100	2,2
1236	Ptaszkowski Michał	— ıı —	6	76	2,2
1237	Szymczak Emilia	— ıı —	3	42	1,0
1238	Wyszowska Tekla	— ıı —	3	71	0,5
1239	Bortniak Marta	— ıı —	2	71	0,5
1240	Stawinski Konstanty	Mochnaczka	7	68	8,5
1241	Kluczka Jan	— ıı —	5	+	5,5
1242	Garbera Józef	— ıı —	6	59	12,0
1243	Swiatkowski Izydor	— ıı —	7	82	11,5
1244	Miszczak Wasyl	— ıı —	4	45	17,0
1245	Garbera Piotr	— ıı —	4	145	5,5
1246	Garbera Stefan	— ıı —	2		2,2
1247	Czyczyła Piotr	— ıı —	5	10	16,0
1248	Dyć Jan	— ıı —	5	97	6,0
1249	Swiatkowski Jan	— ıı —	4	14	9,0
1250	Garbera Anna	— ıı —	1	167	4,0
1251	Pochna Teodor	— ıı —	4	79	6,0
1252	Garbera Teodor	— ıı —	6	73	8,0
1253	Chojniak Jan	— ıı —	6	+	17,0
1254	Chojniak Michał	Mochn. W.	4	4	6,5
1255	Chruszcz Wasyl	— ıı —	4	129	2,2
1256	Olesniewicz Michał	— ıı —	2	+	8,0
1257	Swiatkowski Filip	— ıı —	6	48	12,2
1258	Swiatkowski Michał	Piorunka	6	57	6,5
1259	Garbera Teodor	Mochn. W.	8	82	12,0

+ w danych pozycjach nie figuruje numer domu, jednak w rubryce „inwentarz pozostawiony" wykazane jest, że wyszczególnieni gospodarze dom posiadali; być może były to nowe domy, którym nie nadano jeszcze numeru.

* syn Aleksandra

Uwaga: Materiał, brzmienie nazwisk i imion, pomimo dostrzeżonych pomyłek, przekazujemy autentycznie, tak jak zapisali je PUR-owscy pisarczykowie. To też historia.

(Kontynuacja nastapi)

Краківскій Бурсак

III Світовий Конґрес Русиньского Языка Краків 13-16 вересня 2007

Конґрес Русиньского Языка ма барз важну ролю в розвитю языка Карпатскых Русинів во вшыткых державах, де они жыют. Русиньскій язык змінят ся під влияньом домінуючых в окремных державах языків. Захованя культуровой спільноты і почутя достоменности той жыючой в пару державах громадскости єст основане на веденю програмовых інтеґруючых акций. Ґоловном цілю Конґресу є придбаня і выміна стандаризуючых досвідчынь і формуваня програмів розвитя в напрямі зближыня окремных версий.

Два попередні конґресы русиньского языка были орґанізуваны на Словациі. Перший в 1992 р. в Бардейовскых Купелях, другій в 1999 р. в Прящові.

В тым році Світова Рада Русинів, краківска Педаґоґічна Академія і Фундация Спомаганя Лемківской Меншыны „Рутеніка" зорґанізували в Кракові III Світовий Конґрес Русиньского Языка. Найважнійшом цілю обрад было розсмотрюваня русиньского яыка през призму уж понад 15-річнього йоґо сучасного розвитя в ріжных сферах громадского жытя. Серед найважнійшых тем, котры были центром дискусиі, є можніст створіня загальнорусиньского коіне (спільной для вшыткых реґіонів версиі русиньского языка).

Праца над прирыхтуваньом Конґресу зачала ся уж ґідні скорше, бо треба было найти місце, де можна выголосити рефераты, зарезервувати ґотель, зорґанізувати ідло, подумати над даякыма атракциями і хыбаль найважнійше – мусіли ся на тото вшытко найти даякы ґрошы. Фінансовом стороном Конґресу заняла ся „Рутеніка", поміщыня і ґотель удоступнила Педаґоґічна Академія. О інчых, дрібнійшых річах уж не буду ся розписувала.

В четвер 13 вересня вшыткы участникы Конґресу замельдували ся в Ґотелю „За колумнамі", бо вечером в Ягайлоньскій Бібліотеці отворено ⇨

Выставу Сучасных Русиньскоязычных Выдань, на котрій запрезентувано близко 250 книжок печатаных през остатнє 20 років в Польщи, Сербіі, Хорвациі, ЗША, Канаді, Україні, Словациі і Мадярах. Выставу прикрашала ґалерия фотографій. Кураторами были Лариса Ільченко з України і Александер Зозуляк зо Словациі.

Выстава была поділена на части. Медже інчыма запрезентуваны были: ґраматыкы, підручныкы, словникы, науковы і популярнонауковы выданя, красна література, фолькльористычны і етнографічны выдавництва, церковна література в русиньскым языку, календарі і альманахы, часописи.

Окремо запрезентуваны были творы, за котры признано іх авторам літературну нагороду ім. А. Духновича.

З Ягайлоньской Бібліотекы вшыткы перенесли ся до „Лемківской хыжы", де щыро нас погощено і де разом при корчмяній оркєстрі вшыткы співали і бавили ся весело.

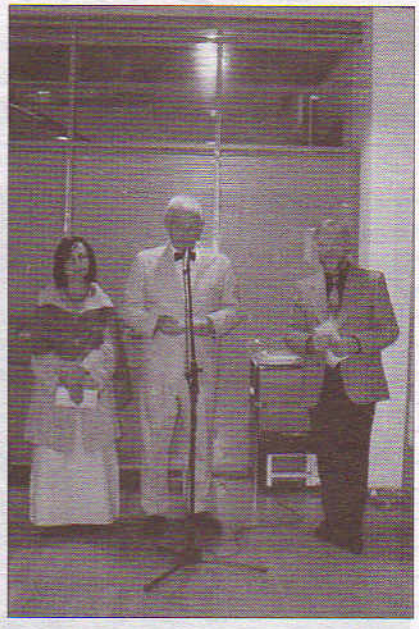

В пятницю рано в головным будинку Педагогічной Академіі Ведучий Світовой Рады Русинів проф. Павел Роберт Магочій і Ректор до справ наукы проф. др габ. Тадеуш Будревіч торжественно отворили ІІІ Світовий Конґрес Русиньского Языка. Пак зачали ся выступліня в рамах пленарного зсіданя. Його темом был „Статус русиньского языка од ІІІ Світового Конґресу Русиньского Языка в 1999 р. очами выдатных славістів". Выступили проф. Павел Роберт Магочій з Канады, проф. др Юрій Ванько зо Словациі, проф. др Роберт Ротштеін в ЗША, проф. др Стефан Пю з Великой Британіі і проф. др Александер Дуліченко з Естоніі.

Пізнійше зачали ся выступліня в тематычных секциях. В першій бесідувано про актуальны проблемы русиньскых кодифікуваных варіантів, друга мала на увазі русиьскій язык в окремых функцийных сферах.

Вечером отворено другу выставу, котра товаришыла Конґресови. Была то выстава зробленых в неістніючых уж лемківскых селах, приняла нас, все прихыльна Директор Воєвідской Бібліотекы в Кракові.

В суботу вшыткы заінтересуваны могли послухати рефератів о русиньскым языку в едукацийній системі поєдных держав і о проблемах зо створіньом єдной загальнорусиньской языковой нормы. Тота тема выкликала горячу дискусию.

По єй закінчыню на торжественным банкєті заслуженым для русиньского языка вручено Нагороды Кірила і Мефодия.

На конец в недільне предполудня принято резолюциі з засідань окремых секций

По мойому ІІІ Світовий Конґрес Русиньского языка был великым кроком в сторону створіня єдного русиньского языка.

Олена Дуць (мол.)

Резолуциі з III. Світового Конгресу Русиньского Языка, Краків, 13. – 16. 9. 2007

АКТУАЛНЫ ПРОБЛЕМЫ РУСИНЬСКЫХ КОДІФІКУВАНЫХ ВАРІАНТІВ:

1. До IV.Світового Когресу Русиньского Языка кодіфіковати літературний язык на Підкарпатскій Руси і зачати роботу над унормуваньом літературного языка Русинів на Мадярах.
2. Кодіфікованы варіанты русиньского языка розвивати на принципі лексикальной поліваріантности і з захованьом специфічных знаків (фонетичных, морфологічных, синтаксичных, словотворчых і под.) карпатскых русиньскых діалектів.

РУСИНЬСКЫЙ ЯЗЫК В ОКРЕМЫХ ФУНКЦІОНАЛЬНЫХ СФЕРАХ:

3. Старати ся в конкретных функціональных сферах русиньского языка дотримувати прияты правила орфографіі і орфоепіі. В тій цілі організувати языковы консультациі русиньскых лінгвістів з людми з окремых сфер, хоснуючых літературний русиньскій язык в писемній (друкуваны медия, веб-сайты) і устній (театр, радило, телевізия) формі.
4. Выдати синонімічны і перекладовы словникы в окремых варіантах русиньского языка про ріжны сферы ужываня того языка.

РУСИНЬСКЫЙ ЯЗЫК В ЕДУКАЦИЙНІЙ СИСТЕМІ ОКРЕМЫХ ШТАТІВ:

5. В цілі підвыжшыня рівня вчыня і розшыріня чысла кляс, ци шкіл, з вчыньом русиньского языка наставляти ся на мотивацию до вчыня русиньского языка:
а) **школярів** – через доступны масмедиі, головні істніючы або тіж новы – спеціалізуваны – інтернетовы стороны наставлены на вчыня русиньского языка; організуваня олімпіад з русиньского языка і русиньскых культурно-історічных реалій; выдаваня збірок школярьскых прац, выдаваня авдіо- і відеозаписів з правильном вымовом в каждым варіанті русиньского языка;
б) **родичів** – через безпосередній контакт з нима і систематычну освітову працу в цілі пересвідчыня іх о потребі вчыня іх діти языка предків;
в) **учытелів** – через організуваня інтеррегіоналных методичных семінарів, взірцьовых лекцій русиньского языка і культуры; выдаваня для них методичных матеріалів в істніючій

русиньскій пресі, ци в спеціалізуваным русиньскым педагогічным часописі, котрого были бы спілтворцями; інтеррегіональну выміну учытелів і студентів університетів, на котрых мож студиювати русиньскій язык.
6. Створити інтеррегіональну раду учытелів і што рік організувати інтеррегіональны учытельскы конференциі.

ЗАДАЧА СТВОРІНЯ ЗАГАЛЬНОРУСИНЬСКОЙ НОРМЫ:

7. В цілі зближыня окремых літературных варіантів русиньского языка зачати ся занимати створіньом єднакой азбукы і принципу правопису: власных назв, головні мен, назвиск, і географічных назв. Створити спільну норму транскрипциі русиньского языка з азбукы на латинку, наставляти ся на єй єднакє ужываня в інтернеті.
8. Першыма практычныма кроками в створіню койне має быти створіня спільной науковой термінологіі і спільного графічного систему.

ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНА РАДА РУСИНЬСКОГО ЯЗЫКА

9. В цілі ефектывного і конструктывного рішаня актуальных языковых проблем III. Світовий Конгрес Русиньского Языка однавлят працу **Інтеррегіональной Рады Русиньского Языка**, до котрой были єдиноголосно зголошены в першій групі лінгвісты-славісты: **проф. др Юрій Ванько, проф. др Александер Дуліченко, проф. др Стефан Пю, проф. др Роберт Ротштейн** і **проф. др габ. Генрик Фонтанскі** а в другій групі з окремых регіонів-держав: **проф. др Михал Капраль,** (Мадяры), **мгр Валерій Падяк,** (Україна), **Даміан Трохановскій** (Польща), **проф. др Михал Фейса** (Сербія), **мгр Марія Хома** (Хорвация) і **доц. др Василь Ябур,** (Словация).

ГРИЦ ФЕШКІВКА

Іж*

Іжына миле створіня,
То з нас каждий
так мі повіст,
Не буду його гласкати,
Бо поколе нашу совіст.

Поганьбил він гонор Лемкам,
Хоц звірином він маленьком;
Шпилькы все хце наставляти,
А тепер ся хце братати.

Лем же Лемкы зрозуміли,
Якы в іжа колькы были,
Іж робит ся близкым сватом,
Люде судят го псубратом.

По показал свої кольці
В сорок семым році,
Будеме мы памятати,
Бо нас коле в боці.

А скручений был в кубятко,
Місця не мал, штобы гладко
Хтіли люде го благати,
Він ся не дал дотыкати.

І покотил ся по горах,
По прадідных нашых полях
І котит ся уж од віку,
Робит кривду нам велику.

А тепер іж невиннятко,
Робит він ся баранятко:
„Я не вінєн, лем та скура –
Втенчас была бура."

***

Вершык тот писаний,
Нич не пресолений,
Вшытко описане –
Як то было з нами.

Біда, братя, кцете знати,
Не знаме ся шанувати.
Як так дале з нами буде,
Выродят ся Лемкы люде.

* верш є фрагментом обшырного жартібливого твору *Якы нашы дівкы*. Опубликуваний в *Карпато-русскым Календарі* на 1958 рік.

Фото: Т.Квока

Матяш король і псы

Раз єден худобний челядник хотіл Матяшови корольови подарувати дашто. Тад, заправды, не мал нич, лем єдного пса. Та думат собі: понесе того пса в дарунок.

Но та принюс корольови. Голосят дверникы корольови, же єден сигинь чловек ту дарунок принюс. Добрі, но: закликал Матяш король свого комораша, та дал того худобного чловека обдарувати так, же пак не был уж худобний, ай збогатів із того.

О сесым довідал ся того худобного чловека єден богатий сусід: же якій дарунок од Матяша короля дістал тот сигінь чловек. Зобрал ся, тай з цілого села нагромадил файну велику фалку псів, же і він принесе дар корольови.

Тай принюс, і пустили го перед короля. А король уж наперед знал з кым має діло, та сяк му гварит:

— Тад, братчыку, запізнил єс, бо в Буді лем раз был псій торг, а більше не буде!

З русиньскых байок о Матяшу королю зо збіркы Ігоря Керчы

Максим і Клим

— Ціле моє богатство, Климе, то мій розум.

— Не старай ся, Максим, біда то не вшытко.

•

Клим приходит до шпыталя:

— Сестро, вчера привезли ту мого приятеля Максима. Встрашыли ся му коні, впал бідачыско з воза і страшечні ся потрепал. Повіджте мі де лежыт?

— В салях 12, 13 і 14!

•

Климиха до свого хлопа:

— Чом заєдо гвариш до пса? Преця він ти не одповіст.

— Тото акуратні в ним ціню.

•

— Кілко років, Максим, має твоя свекра?

— Такой сто!

— О, то уж не потягне долго!

— Так, але кілко треба было ждати...

•

— Кєд єм был молодий, мышліл єм, же найважнійшы сут пінязі...

— А тераз, Климе?

— Тераз єм того певний.

•

— Климе, чом так чудуєш? Кєд єс пришол зо сьвіта, та мусиш різати пана?! Не можеш хоснувати дале такы слова, жебы іх каждий бортак зрозуміл?

— Добрі, а якых слів єс не зрозуміл?

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.03.03 08:12:54 -05'00'

Чары Різдвяной ночы

Різдвяны Свята, якы охоплюют Велию – Святий Вечер, Рождество, свято Богородиці, третій ден свят – то час выполнений обрядовістю, звычаями, ріжныма прикметами, віруванями та рытуальном маґійом. (...) Лемкы вірили в чары та прикметы, якы в тот час дашто ім віщували, провіщали та што акуратні товды мало велику силу. (...)

В тоту незвычайну Різдвяну ніч на Святій Вечері каждий деталь дашто символізував. Так, наприклад, біле пристерало, якым застеляли велийний стіл, – то, за тверджыньом респонденткы зо села Чорнорікы, – пелена Ісусова, біла, чыста, ничым не заплямлена, солому і сіно вносили до хыжы на тоту памятку, што Спаситель народил ся в вертепі, де ночував статок. Шанобливе кормліня жывины на Велию одбыват ся на тоту памятку, што своім дыханьом огрівала она в вертепі Ісуса.

Неодлучным атрибутом того праздника є тіж рытуальний хліб, якій во вшыткых місцевостях цілий час, од Рождества аж до Йордану лежыт посеред стола на чыстым білым пристеральци і входит до складу дванадцетьох страв при Святій Вечері (дванадцетьох Апостолів). Што символізує тот хліб? — Звычайні, што достаток зерна на ґаздівстві, якій мал бы быти в наступным році. (...) А може тот рытуальний хліб колиси мал інчу символічну вагу? — На чыстым білым пристеральци, гейбы пелені, може то лежыт і сам символ Новонародженого Дітяте? Во всякым выпадку нихто з респондентів не годен был ни потвердити, ни заперечыти той думкы.

Різдво на Лемківщині, автор-упорядник Марія Горбаль, Львів 2004

Послухайте вшыткы люде лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным каламутит воду.
Послухайте, може ся вам придаст тото в біді,
може навчыт шанувати братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Тамі-м якысий тупий гнеска, в тот передріздвяный час, час Филипового Посту. Не повім – жебым аж так окропечні постил, жебы мя в ямці пекло од голоду. Бочечку рыджыків єм си наквасил, ай брындзі шувний каміннячок мам (ховам оне вшытко пред тутышніма святыма, ту Горі, бо на Велькій Піст нич бы мі не остало). Не голодую, хоц і не гойную, а такій єм чомси тупий, нич мі суцого до головы не приходит. Але-м не злий (повідают, же якысий кєд голодний – та злий).

...А може то і добрі! Же мі не лізут до головы скверны мысли. Адже Святы Святка, што ся ім радує не лем убога челядка – пред порогом. Свята Велия велькыма кроками иде, надходит. Час на вельку душу, а малий язык... А кєд похрумаме чесnку – та ся під криковцями до чыста счыстит. Чого мі і Вам´ – дай Боже! Боже дай! **(пт)**

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego/rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – *Ostatnia z Dróg* (Petro Trochanowskij) – refleksje z uroczystości Przeniesienia Relikwi Św. Maksyma.
str. 8 – *Nowy rok szkolny w Ruskiej Bursie* (Andryj Stafyniak) – fotoreportaż;
str. 9 – *Szczęśliwy jubilesz „Serenczy"* (Julia Doszna) – esej – reportaż z 10-lecia zespołu;
str. 11 – *Dziesięć lat Serenczy* (Ujko Petro) – laudacja;
str. 12 – *Ekskursja po Łemkowynie* (Łuka Suk) – reportaż;
str. 14 – *XV Łemkowska Jesień Twórcza* (Petro Trochanowskij) – reportaż z Gładyszowa i Gorlic;
str. 18 – *...A lata płyną jak woda* (Petro) – tekst okolicznościowy – z okazji jubileuszu 70-lecia narodzin Łuki Wozniaka;
str. 19 – *Dziwna noc* (o. Stefan Wengrynowycz) – legenda bożonarodzeniowa;
str. 20 – *Czas radości, wesołości; A czy jest, czy nie ma* (teksty ludowe) – kolędy;
str. 21 – *Zestawienie sporządzone z kart przesiedleńczych ludności łemkowskiej, przesiedlonej z powiatu Nowy Sącz (cz.5.)* (PUR);
str. 23 – *III Światowy Kongres Języka Rusińskiego* (Ołena Duć mł.) – relacja;
str. 25 – *Rezolucje z III Światowgo Kongresu Języka Rusińskiego w Krakowie* (zespół) [„Krakowski Bursak" – dodatek do „Besidy"];
str. 26 – *Jeż* (Hryc Feszkiwka) – wiersz; *Król Matiasz i psy* (bajka ludowa); *Maksym i Kłym* – dowcipy;
str. 27 – *Czary nocy Bożego Narodzenia* (Marija Horbal) – praca etnograficzna; *Miejsce na refleksje* (pt).

Na pierwszej stronie okładki: *Nadchodzą Boże Narodzenie*, foto: Piotr Basałyga;

Na ostatniej stronie okładki: fotoreportaż z inscenizacji *„Słońce wschodzi i zachodzi"* , foto: Andrzej Malecki, Andrzej Trochanowski

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Piotr Basałyga, Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Damian Trochanowski - redaktor naczelny, Piotr Trochanowski • Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. poczt. 83; e-mail: murianka@op.pl • Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 (internetowa strona: http://www.stowarzyszenielemkow.pl) - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł. Konto: PEKAO SA o/Legnica 03 1240 1473 1111 0000 2521 9690 z dopiskiem: Na prenumeratę „Besidy"

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

Numer wydano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Кличеме Вас на інсценізацию

Сонце сходит і заходит -

в Любіні – „Муза" – 27.12.2007, год. 17.оо

в Пшемкові – ПОК – 28.12.2007, год. 17.оо